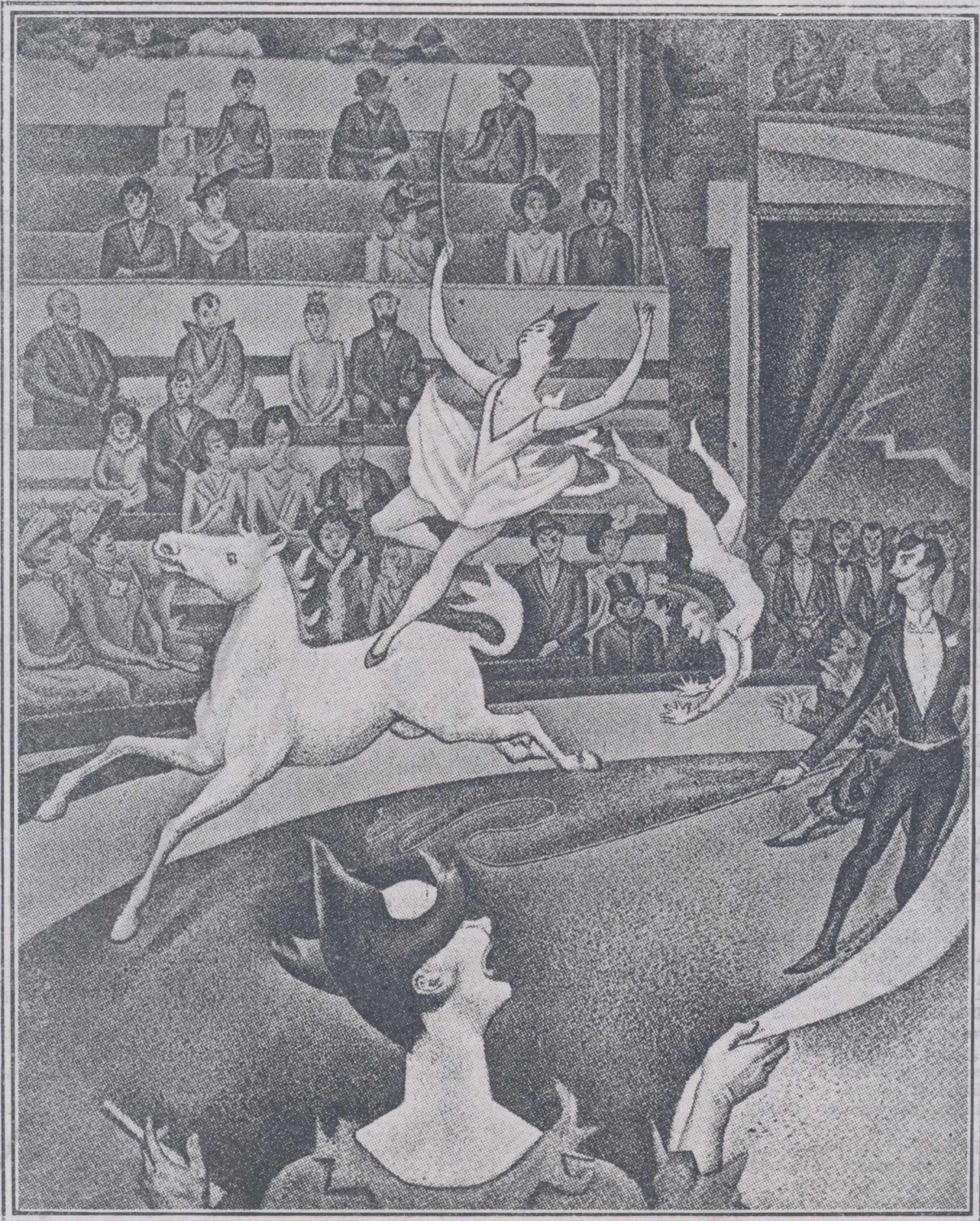

UNIVERSUL LITERAR

GEORGES SEURAT : CIRCUL

POVESTE DE LUCRURI ȘI FAPTURI CU DATE NOUA

Despre facerea lumii

O stalactită, un pitic bărbos și-o pință
 Incremenise-odată într-o peșteră,
 De-ai fi zis că-o mână meșteră,
 Din câte trei făcea acum o ființă

Dar peștera lor iată că se'ncarcă
 Cu vremile dintâi și, ca și când
 Ieșea din nou o lume dintr'un gând
 Pământul tot intra în ea și par'că..

Era într'un palat așa precum
 Doar întunericul în stare e să urce
 Sub stelele căzute'n el din furce
 De vrăjitoare și făcute fum
 De-atâta drum,
 Și una prin această
 Cu vremea care își arată creasta
 În munții suri — ca'n niște legământuri
 De-apururi între cer și sub pământuri.

Era într'un palat în care vin
 Cursese din cămărilor 'nșefărei
 Și 'n care, ca un cep al înfruptărei
 Din vajnica beție de senin,
 Mijea'n luceferi candela lui Aladin;

Palat de-atâta taină pogorâtă,
 Și luminat de-așa de albă pace
 Că toată lumea noastră amărâtă
 Ședea în el pe veci ca'ntr'o găoace.

Intr'adevăr, la capul de pământ
 Gare stârșea aici dintr'un nceput
 Veneau tot vieți ce-aiurea au statut
 Și amușea tot ce din grai s'a frânt.

Veneau aicea barbă-coți — cam ciungi
 Cu trupu-adus de veacuri într'o rână,
 Parcă-ascultând pe drumurile lungi
 Tălângi de jos, dela spurcata stână.

Veneau mărunți, cu părul în harapnic
 Laponi primari din era cuaternară,
 Ce stau acum cu crabii în fiorduri,
 Albiți de neguri și stârpiti de frig,
 Și ies la soare 'n doinele lui Grieg;
 — Mongoli mărunți, cu sufletul satrapnic
 Cu mână de copil și dinți de fiară
 Și-un nas ca mucul vechi de lumânară.

Veneau sbârliți și hâtrii și ceapcâni
 Cu părul'n vânt și inimi de ceangău
 Cu frunți turtite par'că sub ilău,
 Cu bărbi și totuși de apururi spâni,
 Copiii mici ai marelui rânir,
 Din umerii aduși sub cloști de aur
 Urnind comori furate-unui balaur
 Și'n botul lor de știucă uns cu știr
 Rânjind mister din burți de coviltir.

Din miazăzi, mai mici ca Niebelunghii
 Râzând din degetele fără unghii
 O ceată de pitici loviți cu leuca
 Se năpusteau apoi din neagra noapte
 În care-și desertase toți bojdeuca
 De mâțe, broaște și căței de lapte
 Și cu șervet la gât făcut din prapuri,
 În mâini cu scurtă și bășici de crap
 Călări pe mături și țipând din papuri
 Loveau pământu'n cel mai vesel trap.

Așa sosiau din funduri de păduri
 Toți cei făcuți din ceartă și din neguri
 Cu sex nelămurit de mici făpturi,

Cu sufletul pe ei ca niște zguri
 Ce nu se pot desface de întreguri
 Și trup crescut din el pe vre-un meleag,
 Dar la lumină dându-se 'n vileag
 Când de-a'n picioare dorm sau stau pe vine
 Și-unul la altul cată fără de rușine
 Și se miroase și își simt, în aiurări
 De buhne, pe cârpitele pleoape
 Un duh comun și răbufnit pe nări
 Ca să le-aducă lutul mai aproape.

Din urma lor mama-pădurei
 Cu fața arsă-a arselor pripoară
 Cu un picior de iepure la subsuoară
 Se apleca pe'mpielișata droae
 Și cu tot părul ei din cerul gurei
 Ștropșind o binecuvântată ploae,
 Din barbă ciocănindu-i ca o ghișnoae
 Le da blestemul cuminecătorei:

Veniți la naiba dracilor
 În subpământul ce v'a scos
 La soare de prisos. .
 Cu ghiarele, aracilor
 Înfigeți-vă 'n lut
 Și stați
 Culcați
 Să vadă lumea c'ați tăcut.

Ca mine'n păr puneți-vă
 Uscate ierbi
 Cu scu de cerbi
 Pe trup ungeți-vă
 Pe nas de pretutindeni
 Dați fumul de Armindeni,
 Mironosiți-vă
 Și-acoperiți-vă
 Apoi cu praf,
 Ca una cu pământul
 Să faceți legământul
 Din nou cu el,
 Și între părul vostru
 Și-un fir de pătrunjel,
 Și între oseminte
 De mort și-al vostru dinte,
 Să nu mai fie 'n fire
 Nici o deosebire
 — Să fie toate una
 Ca omul cu minciuna.

Și au tăcut. Și pe măsură
 Ce baba îi cumineca
 Și'n peșteră intrau, se'ntuneca
 Și peștera în noapte luneca
 Și noaptea era toată o făptură.

Cătiindu-se din vârfuri de mustăți
 Și pipăindu-se din mâni cu păr,
 Ei își vorbeau cu grai de vietăți
 Când bun, păcatul, ca în alte dăți
 Punea în ei un fel de adevăr.

Și'n plămădirea veche de urât
 De trupuri goale'n aer sau pe brânci
 Creștea pământul și salta în țânci,
 Arat cu fierul roșu-al unui răț.

Un cliot străbătea de la un capăt
 La celălalt și-o lungă chihotire
 Urma leșinului care curgea prin șire.
 Era Sabat
 Neasemănat.

De-atâtea sarcine
 Pământul se-pleca par'că pe-o margine.

Viața din adâncuri se ivea
 Căci noaptea zămislea.

Și'n frământarea mistică a humei
 Cu pofta strigătoare a huidumei
 Era o facere dintr'un nceput a lumii
 Ce-au fost să fie toate astea nu știu,
 Da'ntr'un târziu, de pe-o fereastră
 A cerului un cap de om
 Cu zâmbetu-i molcom
 Făcu să se'nfiore mușchiul,
 Și pe un dâmb
 Rămase 'nfipt ca un carâmb.

Curând se desfăcu pe'ntinderi
 Din soarele acesta-o bunățate
 De rază pe'noptate.
 Sub tremuru-i
 Făgașuri se goliră
 De lini și de melodii
 Ca de sub degete zglobii
 De armonii o liră;
 În patul lor de jos
 Acele neguri vii se desveliră
 Și'ntoarseră aproape cu prisos
 Din trupuri potolite dragăstos
 La cer un chip frumos.
 Iar doi din cei întinși, călcând în vis
 Pe-un șarpe, s'a numit aceasta paradis.

De-atunci o prietenie
 S'a 'nceins, precum s'a spus;
 Între ce-i jos și sus;
 O sfântă prietenie
 Cu nume și mai sfânt de omenie.

Și-aceasta numai fiindcă la lumină, mut
 Toți cei cari-au păcătuit s'au cunoscut

Și astfel tot ce'n vreme s'a petrecut
 A fost o noapte. Și rămase
 Din frământări vâjnoase
 Așa numitul lut
 Rănit cu mușnoae
 De ființe-a căror droae
 Pe semne că iubindu-se-au tăcut.
 Iar pe deasupra: cerul
 — Un fel de-amestec ce te fură,
 De om și de literatură,
 Infrigurând cu gerul
 Îndepărtării lui
 Atâtea pofte calde,
 Invăluind cu taina
 Apropierei lui
 Atâtea alelui
 De veșnic — nesătui;
 Da, pe de-asupra, cerul
 Un fel de patrahir
 Pe care să își șteargă
 Toți cei ce știu să meargă,
 Un bot mânjit cu știr
 Și burți de coviltir,
 La taina cuminecătorei
 Din mâna mamelor-pădurei,
 În temple ce-au urcat din peștere
 Sub harul vremii meștere
 Și'n care'n faptul dimineței
 Suind în preajma vieței
 Or mai fi'ncremenind și-acum cu
 [prisosință
 Vre-o stalactită, un pitic bărbos și-o
 [pință

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

Poveștea unchiului unui comi-voiajor

(The Pickwick Club, partea 2-a cap. XX)

de CHARLES DICKENS

Între acestea, unchiul meu băgă de seamă că tânăra părea speriată și că a uncat către el o privire rugătoare. Rearcă deasemenea că tânărul cu peruca idrată, cu toate aparențele de respect de galanterie, i-a strâns grozav mânuța pentru a o ridica și o urmă imediat. A alt individ, cu o prea proastă mutră, acu ei. El avea o perucă brună, un teriu ca stafida de Corint, o enormă adă cu gardă largă și cisme ce-i ajun-au până în solduri. Cum se așeză lângă încântătoarea lady, ea luă o figură și ai sficioasă în colțișorul ei și unchiul eu își confirmă prima ideeă că o drăci sumbră și misterioasă urma să se peacă; sau, cum spunea el însuși, era va scrântit la mijloc. Într-o clipită se cise să ajute tânăra damă, dacă ar avea voe de ajutor.

— Sânge și trăsnet! strigă tânărul gen om punând mâna pe spadă când unchiul meu intră în trăsură.

— Moarte și iad! vociferă celalt individ trăgând spada de-abinele și fandând ră altă ceremonie.

Unchiul meu n'avea arme; dar, cu are îndemănare, înfăcă pălăria cu trei arme a adversarului său și primind rful spadei în mijlocul formei, străncele două părți din lături și înhăța na.

— Înțepă-l pe la spate, strigă omul mutra gravă tovarășului său, sforându-se să-și retragă spada.

— Nici în glumă să nu încerce, strigă unchiul meu ridicând amenințător tocul eiă din cismele sale pocovite, îi sbor aerii, dacă are, iar, dacă n'are, îi crăp ifărlia! Întrebuițând în același timp ută vigoarea, smulse spada adversarului și o aruncă vitejește prin portieră.

— Sânge și trăsnet! țipă din nou tânărul gentilom, punând iar mâna pe mătia spadei sale, dar fără să o tragă. ate, după cum zicea unchiul cu un mbet, poate de frică că sperie tânăra mă.

— Acum, gentlemen, zise unchiul,ându-și liniștit locul, este inutil sărbim de moarte cu sau fără infern, aintea unei cucoane, și sânge și trăsnet am avut destul pentru călătoria astră. Astifel, vă rog, ne vom așeza paici la locurile noastre ca voiajori liștiți. Aci conductor! Ridică satărul mnului!

Unchiul meu n'a sfârșit cu aceste cunte, când conductorul și apăru cu spata la portieră. Trecând înăuntru, ridică narul și privi fix pe unchiul meu, care re surpriza lui, zări în jurul trăsurilor furnicar de conductor, având toți hii ațintiți asupra lui. Niciodată în ața sa, n'a văzut un mai mare număr fețe palide, de haine roșii și de priici fixe.

Iată cea mai stranie întâmplare ce am lălnit până azi, gândi unchiul meu. 'ermiteți-mi să vă înapoez pălăria, mnule'.

Individul cu mutra uricioasă primi în cere pălăria cu trei coarne, privi cu enție gaura ce se găsea în mijloc și, în ie, o puse pe vârful perucii, cu o sonnitate al cărui efect fu imediat mterat de un violent strănut ce făcu să-i cadă tricornul pe genunchi.

„La drum!” strigă conductorul înarăt de felinar, urcând la micul său loc la spate. Trăsura plecă. Unchiul meu, șiind din curte, privi prin giumuri și

văzu că celelalte diligențe, cu vizitii lor, cu gărzile lor, cu cai și cu călători, se înturnau injuru-le ca într'o horă, la trapul mic, cu o viteză de aproape cinci mite pe oră¹⁾. Unchiul meu tierbea de necaz, gentlemen. Ca negustor găsea că nu trebuie să se joace cineva cu depeșele și se hotări a scri direcțiunii poștelor de îndată ce se va reîntoarce în Londra.

Numai decât după aceia toate gândurile i se concentrară asupra tinerei dame, care era așezată în cel-lalt colț al interioarului, figura îngrijit înfășurată în fișul-capușon. Gentilomul cu haina albastră se găsea în fața ei și alături de ea cellalt individ cu haina staidă de Corint. Câteși doi supravegheau cu atenție. Dacă ea mișca cutele capușonului, unchiul meu auzea omul, cu mina groaznică cum își apiapie spădoii și era sigur, după respirația tânărului sperievânt, că-i făcea o mutră (caci noaptea era prea neagră ca să distingă figurile) și niște ochi ca și cum ar fi vroit să o înghită. Aceste marafeturi zgândăriau pe unchiul meu din ce în ce mai mult și luă rezoluta hotărîre să vadă sfârșitului cu orice chip. El avea o mare admirație pentru ochii strălucitori, pentru fețele frumoase, pentru piciorușele mignone și pentru gambele bine fasonate; într'ui cuvânt, era pasionat pentru sexul contrar lui. E ceva care curge în sângele familiei, gentlemen, cu sunt leit el.

Unchiul meu întrebuiță multe chi-chițe pentru a atrage atențiunea tinerei cucoane, sau cel puțin să angajeze o conversație cu misterioșii lui tovarăși de călătorie, dar fu în zadar. Boerii nu vroiau să vorbească și tinerica nu îndrăznea. Din timp în timp unchiul meu băga capul prin portieră și întreba cu vocea plină de ce nu se dă bice calior; dar răguși de-abinele strigând, nimeni nu-i da atențiune. Se întări atunci în colțul său și gândi la fața frumoasă, la piciorușul mignon, la gamba fină a tovarășei sale de voiaj; asta

¹⁾ Mila terestră engleză = 1609 m., deci viteza era de aproximativ 8 km. pe oră.

reuși să-l facă a trece vremea împiedicându-l să se îngrijească de strania situație în care se găsea, mergând într'una fără să știe unde. Nu e mai puțin adevărat că nu l-ar fi turmentat cine știe cât asemenea farafastăcuri, căci, unchiul meu, d-lor, era un zurbagiu cutezător pribeag, fără frică și fără grija.

De o dată trăsura se opri:

— Hei! strigă unchiul meu, ce vi s'a mai întâmplat acum?

— Scoboriți aci, zise conductorul lăsând scărița.

— Aci? făcu unchiul meu.

— Aci, repetă garda.

— Nu fac una, ca asta.

— Bravo! Rămâneți unde sunteți.

— Asta mi-e și intențiunea.

— Foarte bine.

Ceilalți călători au ascultat convorbirea foarte atentiv. Văzând că unchiul meu era determinat să rămăe, tânărul gentilom trecu înaintea lui, omul cu mutra înfricoșătoare inspectă minuțios gaura ce deztonora fundul tricornului său. Tânăra trecând, lăsă să-i cadă o mânășă în mâna unchiului și apropiindu-și buzele de mutra lui, atât de aproape că simți pe nas o adiere caldă-cică, îi murmură încetișor aceste două cuvinte: „Ajută-mă, domnule!” Unchiul meu se asvârli în afară de trăsură cu toată violența făcând-o să se hâfje din toate arcurile.

— Ah, v'ați răsgândit, zise conductorul, când văzu pe unchiul meu în picioare.

Unchiul meu îl privi timp de câteva secunde, nehotărît dacă trebuia să-șmulgă pușca cu cremene cu tot, să tragă în mutra lui flueră-vânt, să spargă capul restului tovarășiei cu patul, să ia tânăra și să dîpsară în mijlocul fumului. Reflectând, totuși, abandonă acest plan, fiind de o execuțiune cam melodramatică și se mulțumi să urmărească cei doi oameni misterioși într'o casă veche în fața căreia trăsura se oprise. Conducând între ei tânăra doamnă, cotiră în coridor și unchiul meu se înfundă în urma lor.

Din toate paraginele ruinate și dezolate ce unchiul meu întâlnește vre-odată în viață, aceasta era cea mai dezolată și cea mai ruinată. Se vedea că fusese o dată un vast hotel, dar acoperișul era străpuns în multe locuri, scările erau gloduroase și desfundate. În camera unde voiajorii intrară, era un cămin vast,

GEORGES SEURAT: DUMINICA, „À LA GRANDE JATTE”

negru tot de fum, cu toate că nu era înveselit de nici un foc. Cenușa albăstrie a lemnului ars era încă risipită pe vatră, dar totul era rece și totul părea mohorit și trist.

— Iată ceva frumos! zise unchiul meu privind în juru-i; o diligență care face șase mile jumătate pe ceas și care se oprește la vrerea ei, într'o cocioabă ca asta! E ceva prea—prea!!, dar va fi cunoscut; voi scri la gazete.

Unchiul meu zise acestea cu o voce destul de ridicată și de o manieră deschisă și fără rezervă, încercând să angajeze conversația cu cei doi străini; dar aceștia se mulțumiră să vorbească între ei în șoapte, aruncându-i priviri sălbatece. Cucoana era în cel-lalt colț al camerei și se aventură o dată să agite mâna, ca și cum ar fi cerut ajutorul unchiului meu.

La urmă cei doi streini înaintară puțin și conversația începu.

— Brav om, zise gentilomul în haine albastre, nu știți, presupun, că aci sunteț într'un cabinet particular.

— Brav om, nu; nu știu de loc, i-o întoarse unchiul. Numai că dacă aci e un cabinet particular, preparat expres, mi'nclhipui că sala publică trebuie să fie teribil de confortabilă.

Spunând acestea unchiul meu se stabilă într'un fotol'u mare și măsură din ochi pe cei doi gentlemen, tocmai ca și cum Tiggin și Welps le-ar fi luat măsură de câte un costum, fără să greșească cu un deget mai mult sau cu unul mai puțin.

— Părăsiți camera aceasta! ziseră cei doi oameni împreună, înhățând spadele.

— Ai! făcu unchiul meu, fără să-și dea aerul că înțelege ce vor să facă.

— Părăsiți camera aceasta, ori sunteți mort! Zise omul cu mina teribilă, fluturând flamberga 1) și făcând numeroase voltije pe deasupra capului.

Cucoana aruncă un strigăt.

— Ucide, ucide! strigă omul cu haina albastră, descătărămându-și săbiuța și reculând doi sau trei pași. Ucide, ucide!

Unchiul meu, gentlemen, era remarcabil prin îndrăzneala sa, prin prezența sa de spirit. În tot timpul ce avu păruse atât de indiferent la cele ce se petreceau, era, însă, ocupat, fără să se trădeze, în căutarea unor proiectile sau a vre unei arme defensive; iar în momentul chiar când spadele fură trase, zări într'un colț al căminului, o veche rapieră 2) cu o gardă în formă de scoică, cu teaca ruginită. Dintr'o săritură unchiul meu o înșfăcă, o trase, o învărti repede pe deasupra capului, strigă tinerei dame să se retragă într'un colț, aruncă cu teaca în omul cu nutra grozavă, svîrli un scaun în gentilomul cu haina albastră și luând supertoritate față de zăpăceala lor, căzu peste amândoi de-a valma.

1) „Flamberga“ (în fr. la flamberge) e numele odinioară propriu, azi căzut în comun, dat spadei eroului Renaud, vărul lui Roland (Vezi „Rolando Furioso“), ambii cântați de Ariosto. Renaud, care călărea pe Bayart și mânuia invulnerabila flambergă, își completă armura cu coiful fermecat al regelui maur Mambrin (ucis în luptă). În împrejurări misterioase a dispărut armura. Coiful, odată găsit, a fost cucerit de cavalerul La Mancha. (Vezi Don Quichot), deși gurile rele prețind că era un lighian de tinichea aruncat de un bărbier în drumul pe unde cavalerul trecuse.

De invulnerabila flambergă n'avem alte noutăți pînă la interesanta descoperire a unchiului comi-voiajorului nostru, care promite a ne ține în curent.

2) Alt soi de spadă.

GEORGES SEURAT: MODELELE

E o istorie veche, care nu e cu nimica mai puțin bună pentru a fi chiar și mai veche, în privința unui nobil irlandez, căruia i se pusese întrebarea dacă cîntă din vioară: „Nu știu de loc, răspunse el, căci n'am încercat nici o dată“ Aceasta ș-ar putea prea bine aplica unchiului meu și scrimii sale. N'a ținut nici o dată în viața lui o spadă, afară numai într'o singură ocazie, jucând pe Richard III într'un teatru de amatori; și încă, în aceeașă împrejurare, se convenise ca Richmond să-l omoare pe la spate, fără a face vre un simulacru de luptă; dar aci, iată-l dând asalt cu doi îndemnatoci trăgători, împingînd la terțe și quarțe, parînd, fan-dînd, luptînd în fine, în felul cel mai curajos și plin de dibăcie, cu toate că pînă în acel moment nu se îndoaia că ar fi avut cea mai ușoară noțiune despre știința scrimii. Aceasta demonstrează adevărul acelui vechi proverb că un om nu știe ce poate face pînă ce nu încercă.

Zgomotul luptei era teribil. Cei trei șampioni înjurau ca țoapele și spadele lor făceau zăngăncte mai zgomotoase ca toate cuțitele și toate toțile din Newprt, ciocnindu-se între ele în măsură. În momentul cel mai animat al iureșului, tinăra damă, pentru a încuraja pe unchiul meu — fără îndoială —, retrase de tot glugulița și arătă o atît de strălucitoare frumusețe că l-ar fi îndârjit să combată contra a cincizeci de demoni pentru a obține dela ea un suris și să moară în acel moment. Făcuse minuni pînă atunci, dar acum începu să se desfășure ca un uriaș turbat.

Gentilomul cu haina albastră zări, întorcându-se, că tinăra își descoperise obrazul, aruncă o exclamație de furie și de gelozie și întorcînd spada către ea, îi aruncă o împunsătură, cea ce făcu pe unchiul meu să arunce un răcnet de temut. Dar tinăra damă făcu un salt în lături și apucând spada tinărului înaintea ei să-și recapete poziția, i-o smulse, îl împinse spre perete și trecîndu-i spada prin corp, pînă în gardă, îl pironi solid în lemnărie. Era un magnific exemplu. Unchiul meu, cu un strigăt de triumf și cu o putere irezistibilă, făcu adversarul să se dea înapoi chiar în aceeașă direcțiune

și împlîntîndu-i vechea rapieră exact centrul uneia din florile jiletciil sal il pironi alături de amicul său. Era acolo amîndoi, d-lor, bițîind din brași și din picioare în agonia lor, tocmai paiatele de carton ce le mișcă copiii trăgîndu-le de o ață. Unchiul meu repede adese ori, în continuare, că aceasta ar fi fasonul cel mai sigur de-a te debara de un inamic și că el nu prezintă de un singur inconvenient, anume: Cheltiala ce cere, căci e de pierdut cîte spadă de fiecare om scos afară din luptă.

— Diligență, diligență! strigă tinăra damă precipitîndu-se către unchiul meu aruncîndu-i ambele brațe în jurul gîtului; putem să ne salvăm!

— În adevăr, draga mea, zise unchiul asta nu mi se pare de loc îndoios. B seama că numai e nimeni de înjunghiat.

Unchiul meu era oare-cum paraposit, d-lor, căci el gîndea că un mic înto mezzo de dragoste i-ar fi priit m dupe acest masacru, chiar dacă n'ar fost din cauza contrastului.

— N'avem nici un moment de a pieraci, reluă tinăra Lady. Acesta (arătî gentilomul cu haina albastră) este f puternicului marchiz de Filletoville.

— E! bine, draga mea, tare mi-e teamă că nu-și va mai purta titlul vre-o dată răspunse unchiul meu, privind rece tinărul prins de perete ca un flutur. Ați atins majoratul, amorul meu?

— Am fost ridicată din sinul familiei și de lingă prieteni, de acest scelerat strigă tinăra, a cărei privire strălucde de indignare. Acest mizerabil m'ar luat cu forța de nevastă într'un ceas.

— Nerușinat porc-de-ciine! zise unchiul meu aruncînd o privire de dispnoștenitorului muribund al Filletovillelor.

— Puteți judeca singur căci ați văd că complicii lor sunt gata să mă asaneze dacă veți chema în ajutor pe cine. De ne găsec aci, suntem pierduți. două minute va fi poate prea tîrziu pentru a fugi. Diligență, diligență!

Pronunțînd aceste cuvinte, tinăra, epuzată de emoțiune și de sforțarea ce facea trăgînd în frigare pe marchizul Filletoville, se lăsă să cadă în brațele

chui-meu, care o scoase numai de cît aer în ușa casei. Diligența era acolo, patru cai negri, păroși ca aricii, erau ămați, dar fără vizitiu și chiar fără ijdor în capul cailor.

Domnii mei, sper că nu stric cu nimic moriei unchiului meu spunînd, că, ar de cînd era băețandru, ținuse, pe inci, cîte-va cucoane în brațe. Cred asemenea că avea obiceiul să îmbrăzeze fetele de han și mai știu că, de aia trei ori a fost văzut de martorii nni de toată crezarea, depunînd cîte sărut pe gîtul vre unei stăpîne de el, de o manieră destul de perceptivă. Menționez aceste circumstanțe ca judecați frumusețea acestei june lady trebuie să fi fost de necomparat, pen- a afecta pe unchiul meu ceea ce și u: el spunea dese ori, că văzînd lun- pâr negru fluturînd pe brațul său și moșii ochi negri întorcîndu-se către cînd își reveni, el se simți atît de tat. atît de curios, că picioarele îi murau sub el. Dar cine poate privi o reche de ochi negri fără să se simtă rte curios! Pentru mine, nu pot, d-lor, unosc niște ochi ce n'asî îndrăzni să-i vese, pe cinstea mea!

- N'ai să mă părăsești nici o dată, rmură tînăra.
- Nici o dată! răspuse unchiul. Și gîndea așa cum spusese.
- Bravul meu liberator, excelentul u. scumpul meu liberator!
- Nu-mi spune lucruri de astea!
- De ce nu?
- Pentru că gurița d-tale este atît de ucătoare când vorbești că tare mi-e mî să nu fiu atît de impertinent să ărut.

tinăra ridică mîna ca și cum să aver- ze pe unchiul meu să nu facă care n-va așa ceva și zise... nu, nu zise n- surise. Cînd privești o pereche de e, cele mai delicioase din lume, și d ele înfloresc dulce într'un suris șă- nic, dacă ești aproape de ele și fără rtori, nu-ți poți mărturisî admirația mei lor, culorii lor șarmante, de cît utîndu-le: ceia ce și făcu unchiul u. pentru care fapt îl și onorez.

- Ascultă, zise tînăra tresărînd, auzi- uit de roți și ropot de cai?
- E adevărat, zise unchiul aplecîn- se.

avea ureche fină și era obicinuit să uoască huruitul trăsurilor: dar cele se apropiau de ei păreau atît de nu- roase și făceau atîta tapaj că-i fu im- ibil să le ghicească numărul. Părea erau cinci zeci de căruțe trase fte-care cîte șase cai.

- Suntem urmăriți! strigă tînăra fră- tîndu-și mîinele. Suntem urmăriți! m altă speranță de cît pe d-ta singur, ra o expresie de atîta groază în chipul fermecător că unchiul meu se decise tr'odată. O duse în trăsură. îi spuse nu se sperie, apăsă încă o dată buzele ale ei și o făcu să ridice geamurile ttru a se apăra de frig, urcă pe capră.

- Așteaptă, salvatorul meu, zise tînăra y.
- Ce este? întrebă unchiul de pe ră.

- Aș vroi să-ți vorbesc. Un cuvînt, un gur cuvânt, dragul meu.

- Trebuie să scobor? întrebă unchiul u.

- Tînăra nu răspuse, dar surise încă cu un suris atît de frumos, d-lor, l dădu gata. Unchiul meu fu la pămînt

o clipă.

- Ce e scumpa mea? zise el băgînd ul prin portieră.

ucoana se aplecă în acelaș timp ca

întimplare și lui i se păru atunci

i frumoasă ca ori cînd. Era atît de

aproape de ea în acest moment, — astfel că nu se putea înșela.

— Ce e scumpa mea? întrebă unchiul.
— N'ai să mai iubești altă femeie de cît pe mine? N'ai să te căsătorești cu alta decît cu mine?

Unchiul meu jură pe toți sfinții că n'are să se însoare nici o dată cu altă femeie și tînăra lady retrase căpșorul și ridică iarăș geamul.

Unchiul meu se aruncă din nou pe capră, suflecă mînele, întinse hățurile, luă biciul după imperială, îl trosni în mod savant și... la drum! Cei patru cai negri, cu părul de arici, se avîntară cu vechea diligență dupe ei, devorînd cin- cisprezece mile bune într'un ceas. Brr! brr! cum mai galopau!

Cu toate acestea zgomotul trăsurilor din urmă devenea mai tare. Bătrîna bra- șoveancă mergea destul de repede, cei ce o urmăreau mergeau încă și mai iute. Oamenii, cai, cîini, părcan aliați să o prindă; zarva era de speriat și pe dea- supra la toate se înălța vocea tinerei dame, ce ațîța pe unchiul meu, și-i strigă: „mai repede! mai repede!”

Sburau ca un fulger. Arborii mohoriți, căpițele de fin, casele, bisericile, toate obiectele fugeau în dreapta și în stînga, ca firele de pae luate de un uragan. Roatele răsunau ca un torent ce-și nărue zăgazarile și, cu toate acestea, sgomotul urmării devenea mai tare și unchiul meu auzea iarăș pe tînăra lady strigînd cu o voce sfișietoare: „mai repede! mai repede! mai repede!”

Unchiul meu întrebîntă biciul și hă- țurile și caii întindeau în hamuri cu atîta rapiditate că erau toți albi de spume și cu toate acestea cucoana strigă încă: „mai repede! mai repede! mai repede!”.

În întăritarea momentului, unchiul meu dădu o lovitură violentă cu tocul cismeii sale... și băgă de seamă că zorile albeau și că el era așezat pe capra unei vechi diligenți de Edimburg, în ograda care- tașului, rebegit de frig și de udătură, dînd din picioare să se încălzească. Sco- borî la rezeală și căută încîntătoarea lady în interior... dar vai! nu era nici portieră, nici perini la trăsură, ci era un simplu schelet.

Unchiul meu văzu bine că aci era un mister și că totul s'a petrecut exact cum avea obiceiul să povestească. Rămase totuș fidel jurămîntului ce făcuse tinerei dame, refuză de dragul ei, multe proprie- tăreșe de hanuri, foarte de dorit, și muri flăcăr. În cele din urmă. El făcea adese ori să se remarce, ce mare drăcovenie era ceia ce el descoperise, sărînd peste acele uluci: că umbrele diligențelor, cailor, gărzilor, vizitiilor și voiajorilor au obiceiul să facă călătorii regulate în fie-care noapte. Adăoga că credea a fi singurul individ viețuitor care a fost vre- odată luat ca pasager într'una din aceste excursii. Eu cred că de fapt avea drep- tate, domnilor, sau ori-cum eu, cel puțin, n'am mai auzit nici odată vorbindu-se de o alta.

— Nu înțeleg ce ar purta în sacii lor aceste umbre ale diligențelor? zise gaz- da, care ascultase istorioarea cu profundă atențiune.

— Pe dracu, — scrisorile moarte 1).
— O, da! e adevărat. Nu mă gîndi- sem.

În românește de I. CRIVAT

1) Dead letters, scrisori căzute în re- but.

Rémy de Gourmont: M. Croquant

Despre femei

— O femeie prețuiește cât alta. Ro- chiile sunt singura lor distincție.

— După zece minute, iubirea devine plictisitoare.

— Virtuosul Petrarca iubi pe Laura numai fiindcă avea patrușprezece copii.

— După sfaturile doctorului meu tot- deauna am schimbat femeia.

— Iubirea este o practică igienică. Toate femeile nu convin la toate tempe- ramentele.

— Explic pasiunea prin obișnuință. Bărbații țin la femeia lor ca la pipa lor. Eu nu sunt fumător.

— Femeile iubesc totdeauna pe acel care le iubește. Ele sunt cu totul venale.

— E împotriva egalității co toate fe- meile să nu fie la dispoziția bărbaților.

— E drept ca totdeauna să fie aceleaș cele ce trăiesc închise în stabilimentele plăcerilor? Nu va trebui să se stabilea- scă o recrutare a femeilor pentru iubire?

— Viitorul rasei e în iubirea liberă și în promiscuitatea universală.

Gânduri literare

— Victor Hugo a fost un mare poet pentru că a fost un mare umanitar.

— Stilul schilodește cele mai bune cu- getări.

— Trebuie să scrii cum se vorbește, cum vorbește toată lumea.

— O carte care n'are de scop educația umanității este o carte absurdă.

— Eu n'am înțeles niciodată poezia.

— Dacă scriam un roman, n'aș fi pus decît lucruri simple, cum se face la bu- cătărie, cum se lucrează, ca o culcare în- preună, ca o plimbare, în sfârșit o oglin- dă a vieții.

— Un bun subiect de roman și pe care îl recomand să zugrăvești viața cu mai multe mii de ani. Acolo se poate da dru- mul torentelor unei inimi filantropice.

— Literatura va fi vrednică de stimă dacă va zugrăvi viața așa cum trebuie să fie.

— Înainte de a fi un creator, adevăra- tul scriitor este un reformator.

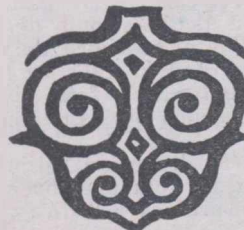
— Imi place ca un roman să fie o pildă bună. Nu găsec nimic mai nesănătos ca zugrăvirea pasiunilor. Un om cinstit n'are pasiuni.

— Dealtminteri eu nu citesc romane. Sociologia și igiena îmi sunt suficiente.

— Imi pare că aș îngădui poezia dacă s'ar ține de constatări foarte simple ca: Cerul era instelat, vîntul sufla liniștit, afară era bine; sau: florile dorm, râul cântă. Iată gînduri cari îmi convin. Ti- nereței i-ar fi ideajuns a insera oarecari considerații erotice și aceasta va plăcea la toată lumea. Pentru a seduce mai mult, adaptează bine cuvintele cu un aer cunoscut.

— Un cetățean cinstit crede în nemuri- rea sufletului. El nu se teme de moarte, căci are încredere în justiția immanentă.

Trad. de N. F.

ISPĂȘIREA

după FRAȚII GONCOURT

I

După ora de clinică.

Toată cohorta în sala intimă a inter-nilor : intimitate de după dejun, la termometrul cronicilor picante, într-o atmosferă încropită, în care trăiește duricarea particulară a spitalelor : aburi de cataplasma răncedă prin care se prelinge tăișul formoului și al acidului-fenic.

Prin ușa întredeschisă cupola necropsiei se conturează vag pe fondul brazilor din parc, ca jumătatea unui balon remoreat de sulizele unor buchete de pini, în vârful cărora fulgera câte un diamant picat din soare. O rază de argint viu prelinsă tot din soare, sterilizată de o boare rășinoasă de toamnă târzie, se frânge în sticlele dulapului din sala internilor și de aci, firimită într-o sumedenie de stropi de aur, se înfige în organele ermetice închise în borcane, bronzând un ficat de alcoolic sau poleind un creier de nebun. O alta tot atât de orbitoare dă foc caricaturii șefului serviciului, de deasupra patului internului de gardă, înjghebată într-o noapte de insomnie și agățată acolo ca o murturie a unui talent rebel, lăncezit în silinția doctoratelor. Deasupra tăblița și tibișirul internului, care va aștepta eroii orgiilor cari aduc după miezul nopții fracturi și sinucideri.

O masă comună, masivă, grea, clasică masă a vieții de student, care păstrează într-o duioasă și bizară antologie, semnăturile tuturor generațiilor, o masă care a sprijinit atâtea perechi de coate sau a primit atâtea punni în orele de „cer cu-vântul domnilor în chestiunea biftecului dela dejun“, sau a analfabetismului vre unui șef de clinică, care nu mai voia să țasă la pensie.

Pe un alt dulap, în pântecul căruia surâd ademenitor donicioarele cu dulceață ale supraveghetoarei, un craniu care se topește în undele strălucitoare ale prânzului, sau ia foc în zăbranicul îndoliat al înserării, purtându-și zâmbetul și martiriul în încercarea împăenjenită până când apele revărsatului îl potolesc din nou pe tribuna lui de resemnare în aceeași atitudine de umilință macabră. Un glob al pământului, un schelet având permanent pe capul său de fildeș calota internului de gardă, o bibliotecă fără uși în care tângesc resturi din niște autori, de care nu s'a lipit în demn nici unui student, încălțăminte uzată, umbrele fără arcuri, borcane cu oțet de trandafiri, păianjeni dați peste cap, tacâmuri schiloade, și un violonceli demontat, răgușit, lipsindu-i din coarde și din lustru, înăbușind parcă și el în plămâni lui de scândură, durerea unei fracturi, svârlit acolo la întâmplare, într-o rână, ironizând o durere stranie, înclinat și lingav ca un semn de întrebare pentru rostul tinereții aștia din jurul lui, care se scurge în neștire, an cu an, examen cu examen—un fiorător semn de întrebare pentru recompensa vremurilor viitoare, cari vor număra mult mai puține roade decât stropii de sudoare cu cari candidatul se ridică dela tribuna juriului, dispărând în aula, cu teza subsoară, trecând prin fața disecției și eșind pentru prima oară în lume.

Și în această dezordine științifică, având ceva din nota unei boemii delicioase — dezordinea artistică a unui

Conservator de Artă dramatică în vacanță, trece convoiul firii, înbucătățit, ca un trofeu macabru, impasibil, lugubru—tombola infernală a vieții, pornind din marginea unui pat în care geme o lăuză lângă gelatina noului venit pe lume, șuerând pe deasupra pansamentelor, clătind mulagiile din amfiteatru, coborându-se mai departe, pe șaapele celor adormiți deapururi, ironizând văzduhul cu rânjetul nesațiului și chircindu-se apoi, mai îndârjită pe crucea necropsiei, unde o așteaptă o cucuvae somnoroasă, zguduind din temelii această academie a morții într'un zumzet de apropiere de craniu, de încrușișări de lanțete, de trosnet de oase care se frâng, de dureri care se potolesc, de regrete care se sfârșesc, de speranțe care mor.

Toată lumea la postul ei.

Cea dintâi scelipire de reinviere a unei zile care potolește o dimineață proaspătă, înfășoară spitalul cu un zăbranic de însuflețire, strecurând în sufletele bolnavilor, stropi de îmbărbătare.

Aparatul clinice, administrativ și toți cei ce se socotesc că ar fi trebuincioși la ceva, cel puțin pe la marginea acestui convoi și care în realitate sunt mai mult o piedică decât un câț de mic folos, trec dela pat la pat, ascultând un geamăt, oprind un delir, aruncând un zâmbet, învelind o tumoară, ștergând o lacrimă, oprind o rază care orbește o orbită în care a murit de mult lumina — toți surzătorii și buni, miloși și încrezători în puterea științei lor, având în frunte pe șeful de serviciu, profesorul cu atitudine demnă, cumpătat, alb ca un soare și semeț ca un marchiz, expansiv ca o primăvară, țepăn de mândrie și de autoritate, plin de carte, trecut adânc prin vreme, dispus să extirpe într-o clipă, tot cancerul din saloane, ba chiar și spitalul din temelii, atingând în treacăt umerii studenților din primul plan și făcând o risipă de glume înțelepte, cari se strecoară până în urechile ciulite ale bolnavilor ca niște perle vapoase, printre buzele pârguite de o vinețeală aristocratică.

Și când se crede că slujba va trebui să ia de îndată locul zbeguirilor, convorbirea se reduce la un murmur, iar răsesele cari mai clătinau încă ficușii supraveghetoarei, se topec în zâmbetele căzute. Pentru cei întârziți și cari cred că au și ei un rost în această îngrămădire de lumină și altruism, salutările se fac pe șoptite, pe la urechi, cu ușoare înclinări din gene, însoțite de ușoare șuerături de ghete lăcuite. Pălcul trece apoi, spre umbrele salonului, unde examenul se face în surdina, mistic, aproape enigmatic, cu adânci nedumeriri pentru bolnavi. Iar când se apropie vremea în care șaga trebuie potolită de cabinele, iar datorită să-i reia pe dată locul, parcă dispărea și mirosul tăios al atmosferei de boală, reducându-se la o boare umedă încropită de parfumul prelins din colțul batistei care atârna pe reveal redingotei profesorului, deasupra insignei unui mare ord'n. Unele din paturi adumbrind în așteruțului lor afânat, trupuri mult mai slabe, par goale, cele mai multe dintr-însele, morminte albe și în care se tângue cadavru-viu al celui ce așteaptă apropierea doctorului. Maestrul înainteză impunător, având pe figură, mulțumirea și mândria aceluia dela care se așteaptă totul și fără de care nu se

Scrisoare

Duc-ai veni, hulubii'n sbor rotat
Ar împleți cunună peste casă
Și soarele lângă poteci culcat
Ți-ar săruta pantofii de mătășă.

Prisaca ar trimite o albină
Ca să-ți aducă miere în ulcior
Și merii rezemați într'un picior
Te-ar îmbia cu freamăte'n grădină

Și eu ți-aș cere mâna cu brățară
Și te-aș ruga să-ți porți cu mine pașii
Pe unde veseli flutără coșaii
In ochi cu ziua blândă și sprintară.

Am rățaci pe câmpurile ude
Să vezi cum se desfoaie dimineața
Și-ai asculta cum colcăie viața
In ierburile proaspete și crude.

Ar crește galben soarele din grâu
Și apele s'ar arginta în zare
Tu ai culege 'n ochi priveliști clare
Și te-ai scalda'n lumină ca într'un râu.

La un răzor te-ai frânge de mijloc
Și de pe-un rug ghimpos ai rupe-o mur
De pe-un măceș sălbatic o răsură
Și ți-ai prindea-o 'n plete ca la joc.

Un smoc de spice-ai treera în palmă
Să afli de e bobul copt și plin
Și-un grec negru și-o lăcustă, lin,
Ar năvăli în sânul tău deavalmă.

Pe luni am întâlni cirezi de boi
Și bivoli goi cu șoldurile strâmbe
Și-amiaza le-ar svârli pe spate trâmbe
De vâlvătăi, ca niște șaluri moi,

Și-aceleași drumuri ne-ar aduce 'ntoar
Lângă căsuța albă, cu livadă,
Și ne-am lăsa făpturile să cadă
De dor și trudă, 'n umbră deasă, arsc.

Și când amurgul ar suna tălângi
Ingenunchiați, smeriți, cu suflet greu,
Noi l-am vedea plutind pe Dumnezeu
Cu aripele sfâșiate'n crângi..

ZAHARIA STANCU

poate face nimic, economisind precă articulația picioarelor în zvâcnituri loc, surde, cari fac să se frângă brudunga pantalonului proaspăt călcat care dispăre și revine cu trepidațiun care-i zgudue călcăiele, ridicându-i foar apropiat de oglinda mozaicului, încăl mitea sa fină. Toate acestea se scu într-o tăcere academică. Numai condecelu desenat cu transcrierea ordonatețelor, șueră lent, poticnindu-se din că în când într'un strop violet de cernea

— Ilmda... No. 14, să ne oprim.

Toate vetele amușesc. Bolnava se dică trage în silă ploapele tatuate de somnie, dând drumul la doi ochi m nari decât orbitile, sticloși ca o crus de răgace, fără urmă de umezeală, f prejmuiți de fuioarele uscate ale ger lor recurbate în două semicercuri te bele, cari îi așează la fiece ochi, câte

eriu negru. La un semn al profesorului își aduse cu anevoință o mână la piept desgolindu-și sânul din care parcă, se scurgea ceara topită. Perdeaua dată în grabă la o parte, amândoi sânii de bronză de o runeneală aprinsă, făcând din bolnavă un tablou. Profesorul privi atent, mormăi, ceva pentru sine, perdeaua pufni la loc, iar bolnava reuși ploapele într-o mișcare de desperare.

— Domnul Daniel se află cumva printre noi?

Convoitul se răsuci mașinal pe călcâie. Cel chemat se apropie de patul unde se oprise medicul, așteptând.

— Ah Daniel, ce aveți de gând cu mine? se readeșteptă tabloul miraculos de adineaurea, scaldat în aceeași lumină de durere!

— Cum, tu draga mea Jana?

— Ascultă Daniel, te întreb încă odată, ce aveți de gând să puneți la cale cu mine?

— Domnule Daniel, începu profesorul eșind din salon, — doresc să te pun la o grea încercare; ocupă-te de cazul de la No. 14. Vei aplica... incizia curbă... un encefaloid lardaceu al mamelei drepte — să te vedem!

Și savantul continuă să peroreze asupra diagnosticului de-abia aplicat, prezentându-l într-o atmosferă de exagerare și punând în funcțiune o sumedenie de ticuri.

Dar Daniel nu-l auzia. Jana era prima lui aventură de amor, primul lui fior de dragoste care îndoliază o iluzie și învesmântă dezamăgirea — cea dintâi nădejde și cea din urmă dorință. Era din satul lui; un târgușor bogat și patriarhal, cu păduri de ulmi, cu apă tăioasă, cu hordece scântectoare, cu șosele lungi și visătoare; pe una din acele șosele, era și casa Janei, în stuful căreia se rângeau razele soarelui, semănau pulbera aurului lor, în acest loc de iubire, roleind cuibul berzei, ceardacul de șindrilă, obrajii pârguiți ai Janei și zidul ruinat de ploii pe deasupra căruia, și-an împrumutat cele dintâi alipiri înfrigate ale buzelor.

După plecarea profesorului Daniel se reintoarce la patul bolnavei.

— Ce ați hotărât dar? Haide omorâți-mă, dar nu-mi luați și amintirea dragostei ce ți-am păstrat! Luați-l luați-l cum l'ajți botezat în legea voastră, — cancerul; omorâți-mă odată cu el, dar lăsați-mi iubirea pentru a o duce mai departe în lumea deapururi, unde toți nepăstuiții de aci, sunt trimiși de neîndemânarea voastră! Am întâlnit din nenorocire și oameni cari vor să distrugă totul după ce au băut. Furia unuia dintre aceștia a trebuit să mă atingă și pe mine — uite!

Și Jeana desgoli cu sfiiciune, sânii cangrenați.

— Ce zici, va trebui tăiat?

La ora 10, în ziua următoare, două infirmiere împingeau spre salonul clinicei chirurgicale, un cărucior în care trăia un geamăt surd și doi ochi imenși, poleți cu picuri de sudoare, prelinsă dintr'un breton bifurcat în golurile dinapoi orbitelor.

Daniel culcă cu mare precauțiune pe sârmana operată și când Jeana se află din nou în pat putu să strige:

— Daniel tot te iubesc chiar dacă murind, s'ar descoperi cândva, că ai avut intenția a mă nimici! Apoi cu o patimă stranie, aproape sălbatecă, dete drumul în neștire, unui potop de mărturisiri drăgăstoase. Daniel o rugă să se potolească, apoi fugi în camera lui. Aci se ivi din nou corpul divin al operatei. Privirile lui păstrau încă în luminile înlăcrămate, con-

turul sânelui de tildeș, în adâncul căruia așezase ojelul. I se părea că operează din nou, apoi pentru a treia oară și a patra oară și operația nu se mai sfârșia. Se întoarse în salon. Din umbră, Jeana îi trimise un zâmbet de înger mort, — un zâmbet alcătuit din priviri îndumnezate, cu mii și mii de înfelesuri — zâmbetul dorinței și al dragoste, — elanul unei vieți nouă — viața prelinsă din mâna lui și care i-ar fi trebuit atât de mult acum!

Și Daniel fugi iar în camera lui de tortură.

— Trebuie să-ți păstrezi tot calmul, se adresă profesorul către Jeana, la vizita de a doua zi după operație; apoi întorcându-se către convoi:

— Domnilor, departe de a mă gândi la un compliment, eu nu aș fi procedat mai strălucit decât colegul dvs. în cazul No. 14. Observ cu o vie satisfacțiune, că nu este vorba de flegmon, nici de erizipel și nici de vre-un simptom de peritonită, de pleurezie, sau de vre-o leziune abdominală; totuși sunt îngrijorat. Apoi către Daniel:

— Tot la d-ta domnule Daniel ni sunt îndreptate speranțele; altfel străduința noastră nu folosește la nimic! Un accident, un simplu accident, atâtă tot și... voința celui de sus!

Și întregul salon se ușură, printr'un oftat prelung.

— Dați-mi de băut izbucni Jeana după plecarea convoiului; nu vreau să mor!

Se plânse apoi că o astupă. Daniel rămase la capul Janei tot restul zilei și întreaga noapte următoare. Setea predomină. Jeana cerea mereu de băut, în neștire, strigând, amenințând și făcând planuri pentru viitor — aiura! Dimineața profesorul înălță pansamentul. Rana era în perfectă stare, totuși frământările bolnavei continuă cu aceeași exaltare îngrijitoare. Bolnava cerea mereu de băut. În timpul zilei când Daniel fu adus la capul ei de către supraveghetore. Jana îi ceru mâinile, pe care le apucă cu furie într'ale sale.

— Nu vreau să mor. Am să mă fac bine, de sigur că... am să mă fac bine și atunci am să plec și... am să te iau și pe tine de aci; nu este așa Daniel? Vorbește Daniel! Acum nu ai să-mi mai scapi; cât privește că m'ai îmbrucătat cu atâta nelegiuire, poți să mă tai din nou, cât îți va plăcea, numai să trăiesc, vreau să trăiesc, să trăiesc cu orice preț, cât de puțin!

Și izbucni într'un plâns care se zdrobi într'un hohot macabru de râs.

— Du-te scleratul!

Și-i dete drumul lui Daniel.

— Jana!

Bolnava se agăță din nou de gâtul internului.

— Ah îmi era dor nebun de tine, dragul meu măcelar! Dați-mi, dați-mi de băut!

Și iar se desprinde de gâtul lui Daniel, căzând într'un somn care nu era prea departe de cel de vece. Dar peste puțin timp liniștea salonului fu sfâșiată de un răget surd:

— Haide, ia-ți stârvul înapoi, ciopârțit așa precum dorința ta de a scăpa de mine, a voit-o; ia-l, acum nu mai am ce face cu el! Și Jeana înceștă grumazul internului, în mâinile sale aproape țepene. Daniel suferea sub greutatea apăsătoare a brațelor muribunde care împrumutau puterea celui ce nu vrea să se despartă de viață, sperând într'o scăpare a propriilor ei forțe.

Și rămase așa împietrit, mult timp, până ce simți în vine răceala brațelor Janei care murea.

A doua zi Daniel se întoarse spre in-

GEORGES SEURAT; DESEN

serat, plin de noroii drumurilor pe unde alergase pentru a-și căuta ascunzătoarea unde să-și înăbușe durerea care îl scoate din minți. Intră direct în sala internilor. Avea privirea vagă, fără clipiri, imobilă, cu restrângeri de lacrimi, care nu se mai sfârșeau. Mesteca automat, fără gust, în silă, dintr'un rest de țigară, aducând foarte des la gură, într'o tresărare rătăcită, o ceașcă cu rachiu. Jana revenea des în mintea lui, cu trecutul ei funest și cu sfârșitul ei tragic. La prima întâlnire în spital avu impresia că o revede după o călătorie îndelungată și că dragostea lor nu a fost întreruptă decât de faptul de a fi uitat să-i scrie. Și acum se sfârșise pentru totdeauna. Și altă îmbărbătare nu mai găsi decât să bea, să bea cât de des și cât de mult, spre a întuneca ideea morții. Janei, izolând amintirea asta atroce, între el și moartea primei și celei din urmă a lui dragoste. Și merse așa, în neștire, către o alinare falsă, către închipuita binefacere a alcoolului, pe care-l bea cu convingerea omului devenit de prisos sie-și chiar, îndrăgostindu-se zi cu zi, de otrava perveră și nimicitoare care îi dogorea creierul ca o alinare stranie infernală, — o alinare de nebunie duioasă, de visare la infinit, depărtându-l tot mai mult de amintirea Janei. Turna cu furie în pahar, zâmbind cu sughițuri disgrațioase, urmărind par'că aroma ucigătoare ce se degaja ademenitor, deasupra paharului și pe care o prelingea cu icneli de cleptoman, printre buzele albastre de abuzul drojdiei, adâncindu-se într'un vis care nu se mai sfârșea, din care dorea să nu se mai deștepte și în lumea căreia Jana nu se mai ivera. Și se bucura mult de această binefacere delirantă, falsă care îl izola oarecum de durerea acestei pierderi, schimbându-i radical par'că, destinațiunea funcțiunii întregului sistem organic, punându-l astfel la adăpostul durerilor morale. Și această chimică făjarnică, setoasă de distracțiuni perverse, care îl renova în rău pe deantregul, construind din această ruină a alcoolului, un Daniel nou, era departe de a fi o meală plină de sburdălnicie care o aduce beția propriu zis, sau senzualitatea strict alcoolică. Era mai mult o terapeutică bizară, de o extravaganță bolnavă, pe care Daniel o prescrisese sufletului de a doua zi de la pierderea Janei, care nu mai avea nimic comun cu corpul îmbibat de alcool și care în credința lui, s'ar fi

Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic

VII

Intr'adevăr reprezentările în sensul, în care noi suntem obișnuiți să înțelegem acest cuvânt implică o dualitate în unitate. Obiectul este dat subiectului, deci, într'o anumită măsură, deosebit de el. Mentalitatea primitivului nu-și reprezintă obiectul, ci îl stăpânește și este stăpânită de el. E o adevărată comuniune între subiect și obiect. E o participare, nu numai în înțelesul reprezentativ, ci în același timp și în înțelesul fizic și mistic al cuvântului. Primitivul, nu numai că-și cugetă obiectul, ci îl și trăește. Op. cit. Quatrième partie, ch. IX, p. 462).

Levy Bruhl insistă asupra faptului că în genere într'un anumit stadiu al mentalității primitive, fenomenul participării tinde a fi reprezentat. De aci întrebuințarea simbolurilor. Toată eflorescența mitologică n'ar fi decât consecința necesității de a reprezenta participările mistice.

Toată această eflorescență se reazimă pe structura mentalității primitive, pentru care, orice poate fi cauza unui orice, după cum spunea cu un alt prilej Hume.

Pentru primitivi nu există metamorfoză, naștere, acțiune de la distanță ori cât de ciudată și de neconceput ar fi ea care să nu fie acceptată de această mentalitate (pag. 444).

Un om poate să se nască dintr'o stâncă, pietrele pot vorbi, focul poate să nu ardă, morții pot trăi, o femeie poate naște un șarpe, sau un crocodil; toate acestea primitivul le admite grație participării mistice. Noi, cei cu mentalitatea logică refuzăm să primim călcarea legilor naturii.

Și cu toate acestea chiar în mentalitatea logică un concept purificat în mod absolut de elemente de acestea mistic-participante este o adevărată excepție. Conceptul logic, după cum spune Levy Bruhl, este un precipitat, care antrenează cu sine un rezidu mai mult sau mai puțin considerabil de elemente mistice (pag. 447).

Și nu numai în viața cotidiană, ci și în unele sisteme filosofice sau religioase

găsim reveniri către o participare mistică obținute însă prin dialectică logică. Sistemul lui Plotin, spre pildă, sau misticismul creștin în genere readuc la lumină vestigiile acestei substructuri sufletești pe care încăperea minții noastre o ține ascunsă în escunzișurile sale.

„(Logica) ne luminează” scrie Levy Bruhl, asupra propriei noastre activități mintale. Ea ne conduce să recunoaștem că unitatea logică a subiectului cugetător, care este considerată drept acordată pentru cei mai mulți dintre filosofi, devine în realitate un desiderat, nu un fapt. Chiar în societatea noastră reprezentările și legăturile reprezentărilor mâinate de legea participării n'au dispărut de tot. Ele subsistă, mai mult sau mai puțin independente, mai mult sau mai puțin amestecate, dar nedesrădăcinatele, alături cu acelea, care se supun legilor logice. Înțelegerea propriu zisă tinde către o unitate logică și îi proclamă necesitatea. Dar, de fapt, activitatea noastră mintală este în același timp rațională și irațională. Prelogicul și misticul coexistă cu logicul.

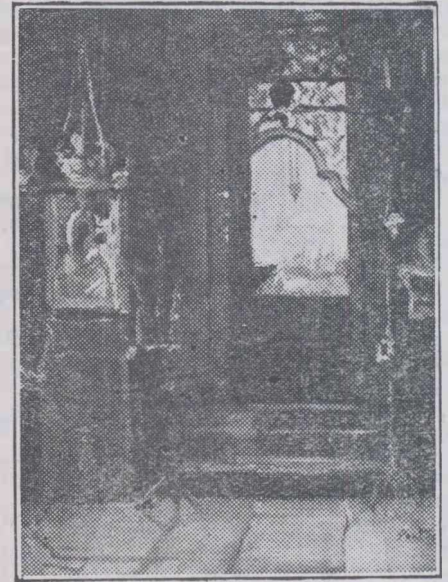
De o parte, existența logică vrea să se impună pentru tot ce este reprezentat și cugetat. De altă parte reprezentările colective ale gupului social, chiar când au un caracter în mod net prelogic și mistic, tind să se mențină nedefinite, ca înstituțiile religioase, politice, etc.” (pag. 455).

Levy Bruhl nu a amintit arta printre vestigiile ancestrale al misticului primitiv. Și cu toate acestea niciuna dintre manifestările sufletului omenesc nu corespunde mai categoric acestui rest atavice decât arta.

Nu trebuie însă nimănui să-i treacă prin minte, că primitivi ar fi trebuit să fie, prin excelență, creatori și contemplatori ai operei de artă.

Mecanismul mental al primitivului își găsește în această activitate prelogică o manifestare naturală și unică.

Stadiul logic, formal-analitic al cugetării omului istoric este oarecum o artificializare a mijloacelor sale primare de

PAUL VERONA : INTERIOR DE BISERICA LA HERTĂ

cugetare. Este o transformare derivată a mecanismului mental de la început, grație nevoilor sociale deosebite în care istoria a silit pe om să se fixeze și grație, mai ales a necesității de perfecționare pentru acest aparat mental, care trebuia să înregistreze și să cucerească o cât mai mare zonă din infinitul necunoscut ce-l înconjură.

Abstracțiunea cu claviatura noțiunilor ce lucrează prin sferă și conținut a creat o economie de forță mintală și a smuls pe om în același timp din obligațunea de a-și trăi concret obiectul cugetării sale.

Dar funcțiunea primară a participării mistice, și a reprezentării prin simboluri, a acceptării fantasticului drept realitate și a spațializării timpului subsistă în mod potențial în încăperea minții noastre. Și o eliberare a potențialității, despre care e vorba, spre actualizare constituie o înclinare eternă a spiritului nostru.

Funcțiunea acestui strat primar al structurii noastre mentale, ca și toate funcțiunile fizilogice sau, în cazul nostru, psihice cere satisfacerea ei spre a produce plăcere. Decât că desfășurarea acestei funcțiuni se găsește, după cum vom vedea într'o condițiune specială.

În genere vorbind, după cum susține cu drept cuvânt Ribot (*Psychologie des sentiments*, Paris, 1896) funcțiunile, care, spre a fi satisfăcute presupun un efort, cum ar fi nutrițiunea, se traduc prin tendințe.

Foamea și setea sunt cele două forme al acestei tendințe. Când funcțiunile au o satisfacere asigurată în mod strict natural, cum ar fi respirația, ele nu se traduc prin tendințe. Dacă aerul ar trebui cucerit ca hrana, respirația s'ar traduce în conștiință ca și foamea, sau setea.

Funcțiunea acelei cunoașteri participante a omului primitiv nu intră nici în prima, nici în a două categorie, deși psihologia modernă (G. Dumas), admite tendințe psihice superioare, care corespund funcțiunilor intelectuale de raționament, de imaginație, de reverie, de creațiune (nevoia de a imagina, de a reflecta, de a crea, de a visa în stare de veghe).

Cunoașterea participantă a omului primitiv adormită în fundul sufletului nostru de către dezvoltarea formei lo-

referit numai la suflet, la profunditatea lui rănită amar, la tainele lui umbrite de durere, și care transforma iluzia în deliciu. În mirajul unei astfel de îndeletniciri, durerea se purifica, se filtra metamorfozându-se prin imaginațiunea aprinsă de alcool, mergând la suflet și ajungând aci transformată, poetizată aproape, creindu-și astfel o nouă viață, în care amintirea Janei murea și pe care, pentru a nu-i fugi de sub picioare, o îndopa cu alcool mult, mult de tot, până când toate supapele astupându-se, venea beția spirituală a acestei vieți noi.

Și pe măsură ce Daniel aluneca spre astfel de delicii supranaturale, cu atâta beție necugetată, antrenată la rândul-i de abuzul ce i se crea, îl ducea mai în grabă la ruina închipuirilor lui bolnave.

Viața cealaltă, viața comună și banală, viața de toate zilele stupidă și incertă, îi era o povară și abea dacă o mai percepea! O uitase. Trăia pentru alcool și numai prin el. Și nici odată mintea lui astfel intraripată, nu antrenase cu mai multă ușurință planurile, și nici odată mâna lui dibace nu depănase mai des-

toinic gutaperca, ca în această lume nemuritoare a beției spiritului. Dar se întâmplă câteodată ca amintirea Janei să revie subit, deoarece întrebunțarea fără margini a alcoolului îl obișnuise cu această viață de fericire falsă, așa că băutura îl mai ținea de data asta, prea puțin timp în vraja chimerei, smulgându-l nu cu mare anevoe, din tortura amintirii, pentru ca atunci să apară îndată chipul îndurerat al Janei, Bău dar, din ce în ce mai cu îndârjire, sperând să perpetueze artificialitatea unei bucurii strănii. Și ceace această nouă închipuire la rândul ei i-ar fi putut furniza, nu era tocmai vraja care îl fascinase câțeva vreme la începutul decăderii, cât mai mult era sfârșitul primelor delicii nenorocite și preludiul dezastrului definitiv.

De aceea, Daniel înțelegând destul de clar noua întorsătură a funestei lui doctorii, continuă să bea cu o voluptate sălbatică.

(Va urma)

SARMANUL KLOPȘTOCK

a reușit încă de la început să amalezeze această logică. Misticismul religios în genere este cea mai francă manifestare a acestei amalgamări.

Atâta timp cât îndeplinirea tuturor funcțiilor intelectuale și afective este urată", zice G. Dumas, „Viața minse aproape de automatism și tendele ca și nevoia de a respira sau zăfia de asfixiere la omul, care nu este în atmosferă 1/5 oxigen, nu mai r. De îndată ce funcțiunile și habitule mintale sunt împiedcate, primejtele, nesatisfăcute, tendințele corelate apar imediat. Este deci o opoziție e automatism și tendință și, cum automatismul nu este niciodată realizat pe întregul și în mod continuu, viața mică este neîncetat brăzdată de tențe slabe sau puternice, care traduc conștiința, și pentru cel mai mare e al activității noastre, o adaptare eficientă a funcțiilor noastre între și față de obiectul lor (Op. cit., vol. ap. III, Les états affectifs, p. 431-432). În cazul nostru amalgamarea cunoaștii participante pe cunoașterea logică împiedica automatismul funcțiilor electuale în genere și posibilitatea d. n. id în când de a suspenda aproape formalismul logic al cunoașterii spre a veni la funcțiunea primară a minții și stre articulată însă pe un formalism ic exterior, desfășurează definitiv ducerea automatismului. Această posibilitate ne-o poate da numai arta ce fează pe o realitate plămuită relații mistic-participante. De aci și rode igienă sufletească, în care a fost mod vag considerată contemplarea erei de artă încă de la început.

Într-adevăr opera de artă — și ne vom eri la arta poetică — constituie un oct de cunoaștere, în care găsim o ță fundamentală, așa numita concepă creațiunii artistice ce se rezolvă în ătea noastră, grație funcțiunii strict ice. Raționalizând o impresie artistice, calea analitică și discursivă ne duce formalismul logic.

„Să ne gândim, spre pildă, la „Rața batică“ a lui Ibsen. Concepția de artă i această operă este imposibilitatea i partea voinței omenești de a dicta i în modul de conducere al sufletu- ce se va mișca în totdeauna după ritm dictat de dincolo de marginile țărilor umane.

Termenii acestor judecăți se găsesc în ațiuni pur logice și în afară de acea- , chiar caracterul general al acestei mule acuză calitatea logică a relațiu- or stabilite, fără să mai vorbim de ncipiul identității logice care veghia- aci.

În realitate autorul nu ne spune nici- ată direct lucrul acesta. Noi ajungem această rezolvare logică, după ce an- rcurs un traect, în mod absolut, con- et și în care principiul fundamental minții noastre nu este identitatea, ci itatea; nu analiza, ci sinteza.

Personagiile deși diferite în esența lor fletească, deci distincte în perspectiva mică a cunoașterii, sunt acceptate în fletul nostru într-o stringentă legă- ră, ca firele îngemănate ale unui țet uriaș ce acoperă un relief a cărui ță în felul acesta țesutul o indică. Relief acoperit este concepția pe care surprindem deci prin procedeul pro- iu minții primitive, adică prin simboli- re. Artă, ca esență adevărată, este o rholizare.

În desfășurarea dramatică a exemplu- i nostru, fiecare moment în timp con- e tot traectul anterior și anunță vag stul acestui traect.

Aceasta este așa zisa motivare este- ță sau sinteză estetică ce șterge țim

Mistrețul

lui V. V. STANCIU

Luna, s'a cuibărit în vechiul stejar,
galben și rotundă ca un ban străvechi,
Mistrețul, la rădăcina clefăe rar,
mâncând ghindă, grohăind, și ciulind din urechi.

Ziua, cât soarele rătăcise pe cer,
hăuliseră hăitașii, vânasery vânătorii,
și de sgomotul puștilor și de svoana gurilor,
jvinele, săgetau prin hațisuri, iar cocorii
țipau și zburau pedeașupra pădurilor.

Toate, cât soarele rătăcise pe cer,
Dar noaptea, ieșită din râpi, din rugii de mure,
s'a aplecat, blândă și tristă peste pădure.
Acum... doar, stelele prin frunzar, răsar și pier
și luna s'a cuibărit în vechiul stejar.

Mistrețul, își simte trupul de jar,
Cu toate că reci adieri, clatină stele și frunze.
Luna-i albește și mai mult colții lui sifedii,
Însă, din răni, pe sub gât, în șipote vii,
Gălgăe roșii șuvițe cleioase,
de parc'ar purta mărgean în șiruri frumoase...

Prin trup îi străbate un junghiu ascuțit,
Depart, pe Dunăre, pescari au chiuit
și vâi au chiuit.

Atuncea, mistrețul își amintește
de-o japsă cu pești de argint în negrul nomol
Vrea să pornească — dar junghiul se întefește.
Și sângele curge — și viața se scurge — și mersu-i domol.

Sunt pete de umbră în codru — sunt pete de lună,
frunzișul freamătă, iar cioturile sunt păreri,
Mistrețul își strânge cele din urmă puteri,
și se repede prin frunzișul de-argint — ce răsună.

Fiece stejar întruchipează un vânător,
În fața ochilor însângerați și grei.
Cu strigăte muștrătoare se izbește ca un zăpor
Și după tufișuri, sar licuricii ca niște scântei..

Acum, mistrețul și-a domolit necazul.
Și zace răsturnat, la rădăcina unui copac.
Sângele, curge din ce în ce mai sărac,
Până viața își oprește zăgazul...

Și totuși, stelele prin frunzar, răsar și pier,
Clintite de răsufletul nopții din ce în ce mai rar..
Și luna se mută din stejar în stejar..

RADU BOUREANUL

Din volumul de poeme „Balta Rea“.

pul dintre formele apriorice ale minții noastre logice. Primitivul în sintezele sale mintale încemenea realitatea în simboluri, superficiale fără îndoială, și în felul acesta mintea sa mistică nu cunoștea principiul contradicțiunii, după cum nici contemplatorul de artă aproape că nu-l cunoaște, înlocuindu-l cu principiul unității sintetice misticismul primitivului era însă aproape mecanic. La omul modern misticismul estetic rezultă dintr-o simultaneizare a succesiunii în timp, căci la omul evoluat cele două forme de cunoaștere, amalgamate una pe alta, dăstruge automatismul mintal, iar forma logică a concepției împreună cu cea prelogică a încorporării estetice cristalizează un proces mintal, pe care nici primitivul nu-l putea avea și nici

străinul de contemplarea estetică nu-l poate încerca. Acest proces rezultă prin urmare din vestigiile cunoașterii primitive articulate pe planul evoluat al cunoașterii logice.

Primenirea continuă a încăperii noastre sufletești prin formarea acestui tel de cunoaștere constituie plăcerea eliberării de conținutul rigid al cunoașterii pur logice ce distruge frăgezimea și elasticitatea sufletului nostru.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

A V A T A R

Trăsura urca încet un deal lung, soarele de amiază cădea greu pe frunțile visătoare, un gând dureror părea a fi în venii fiecăruia, învingător al frumuseților dimprejur. Frunzele se mișcau repezi, clipeau la soare cu ochi lucitori, în vale apa curgea limpede, nepăsătoare, artistă veșnică ea cioplea pietrele în chipuri ciudate, aci o minge ce ar sta bine în mâna Suzanei Lenglen, o minge așa de rotundă încât părea ușoară și gata să salte peste un filit transparent ca pânza de păiajen coborită par'că din cerul cu o singură culoare nesfârșită, colo o cască uitată, aruncată în fuga calului de un jocheu pe care mîntea îl vedea ca o nălucă dispărând în zare, cu haina în dungi galbene și negre.

Mimi își plecă privirea obosită, chinuită de un gând dureros... O floare albastră ruptă de un val lunecă în apă și pe o piatră cioplită în trup de femeie se așternu cu o licărire de ochiu.

Vorbesc cei din jurul ei, vorbe care nu ajung până la ea decât ca șgomote neînțelese, par'că sunt zumzete de albine, aripi frecate de bondari care zboară.

Încearcă să ridice capul. Fiecare om trebuie să-și trăiască viața până la capăt, viața mărunță care-i este dată? Mimi încercă să alunge himera din ochi, să răspundă la cei din jurul ei, nu pricepe și renunță, își pironeste atunci privirea în valea fermecată; coline armonioase până în zare sunt par'că o mare frământată și împietrită... și deodată brusc își aduce aminte, se duce departe cu gândul... A mai trecut odată pe aci, da a mai trecut, nu era trăsura ușoară ci un rădvan greu, greu, ședei în fund lângă o bătrână ce depăna mătânii, lângă cucoana mare, în fața căreia slugile tremurau căci buzele uscate și subțiri scoteau strigăte violente și niciodată nu ar fi crezut cineva că din pieptul slab ar fi putut să iasă vocea puternică care domina o lume de oameni simpli... dar cu țaria pământului în gesturile lor.

Mimi timidă lângă ea își pleca capul mic îi tremura mânuța lipită de haină și deabia ridica ochii par'că jinuți în închisoare de gene grele; deș' numai pentru ea privirea bunicei se făcea blândă.

Părăsiseră în grabă conacul unde în razele verii se împreunau trandafirii... numai albi și numai roșii, trandafirii de pe vremea când bunica fată mare, tânără, frumoasă ca o arătare îi spusese timidă dumnealui — care-i era logodnic — că numai acele flori îi plac pe lume și dumnealui om strașnic dar foarte îndrăgostit de bunica se grăbi să-i sădească fără știrea ei, așa încât când bunica venise mireasă noaptea târziu la conacul lui și dormi prima noapte în altă casă decât a părinților ei... în ziua următoare parfumul prin fereastra deschisă deșteptă pe bunica în zori și când mirată sări la fereastră, ochii de peruzea se plimbau fermecați pe simfonia de roșu și alb cât era zarca în adierea vântului. Bunicul, mare craiu, uită repede pe bunica; cu ochi plânși privi ca atunci trandafirii și curând îmbrăcată pentru totdeauna în haina neagră a renunțar'lor ea nu mai avu alt drag de lume decât să îngrijească de florile ei și să rămână umbră uitată în preajma lor la conacul ei de văduvă.

Ací veni Mimi ultimul vlăstar, ultimul surâs al bunicei. În zori se deșteptă și ea în mirosul trandafirilor și alți ochi de peruzea înodau versuri de iubire. Conacul însă trebuia părăsit îndată. Focuri de pustiire ardeau văzduhul, venea bejenia, veneau Tătarii... Prostimea se adu-

tunci cu un ușor căscat o lăsă în pace — Ne ajung Tătarii, bunico, mi-e fri și ochii de peruzea se stinseră în crămi.

Rădvanul fu oprit în noapte, unul după altul cădeau capetele slugilor ce îi conjurau pe coana mare. Mimi fu smul de un braț puternic și leșină la picioare parcă o aștepta.

În zare ea văzu visul trandafirilor al și roșii.

Când se deșteptă înfășurată în haină groasă de lână, el o privi cu ochii lui stepă, îi era frică să nu se împrăstie un vis din raiu, îi sărută mâna, o ridica ușor în brațe și porni cu ea în noapte ferindu-se de ai săi, o duse la conacul ei. Ce bine își aducea Mimi aminte tainicul drum prin noapte, de inima de re-i bătea sub haina de lână, de cal care șlura fantastic, de holdele care așteptau, de pustietatea înfiorătoare unde înflorea visul ei de iubire.

Ajunși au stat închiși, ferindu-se de toți, până s'a împrăștiat bejenia și că au eșit la lumina zilei, un călugăr mână de o sută de ani i-a unit în ruina bisericeii din sat.

Când peste câtă-va vreme se întâlni cu el și îi privi ochii de stepă și figura lui alta, atât de alta decât a tuturor, într-o scară de vară, la marginea unui râu verde ca marea, Mimi îl întrebă blând.

— Nu e așa, că este foarte frumos Valea Doftanei, ai fost vre-odată?

— Da am fost acum de curând și pe te și altădată... când par'că te-am întâlnit pe tine, da îmi aduc bine aminte, am întâlnit pe tine, crai într'un rădvan lângă o bătrână ca maica prec' sta când te-am furat crai încurcată în niște mătânii... da îmi aduc aminte, cum a rupt mătâniiile ca să te iau mai repede așa încât capul bătrânei despărțit trup să nu te stropească cu sângele ei.

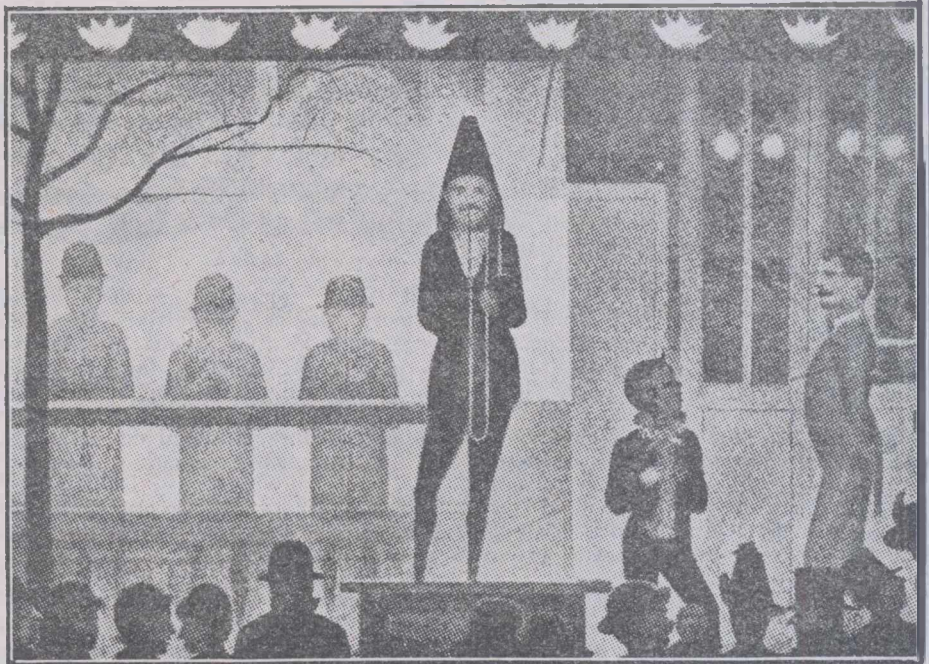
Apa curgea la vale... aburii se ridicau în lumina lunci... un preot bătrân par'că apărea în zare... un miros de trandafir era în aer... aducerile aminte făceau scară între amândoi... și trecutul iubirii lor se depăna ca firul unui ghem... mult reu mai mult, mercu mai mult... Unde și cum se vor mai întâlni departe în viitor... în infinitul destinului?

— Uite coniață ce foc frumos și țiganii cum joacă la para lui! Nu este oare pictoresc? Coniață unde vi sunt gândurile? Ce înspăimântată tresăr' Mimi!...

— A da, foarte frumos, foarte frumos, vă mulțumesc că m-ați atras atenția, cu adevărat frumos este aci!

— Vezi coniață, eu sunt un mare admirator al naturei, cu mine să mergeți mereu la excursii și nu vă veți plictisi și nic' eu... lângă o coniață așa de frumoasă numai cam tăcută azi...

Și când iar plin de îngâmfare pironi ochii, rămase iar încurcat, figura mică a lui Mimi se împietri iar străină și a-

GEORGES SEURAT : PARADA

MIA FROLLO

Carnet fantezist

Ion Iancovescu

Nu omul cu personalitate surprinzătoare de multiplă, nu artistul inteligent și actorul talentat — complectându-se minunat unul pe altul — va fi obiectul creionărilor marginale de azi, ci genul dramatic pe care-l ilustrează, gen care ar fi trebuit să dea titlul acestor creionări. Dar a vorbi de teatrul de bulevard în România și mai cu seamă de importanța pe care azi mai mult ca ori când și la noi mai mult ca ori unde o are acest teatru, înseamnă a vorbi de Iancovescu. Însă nu de fantoșa aproape identică pe care acest nume o trezește în mintea celor ce s'au delectat în fotoliile „Teatrului Mic” și cari n'au văzut în el decât pe dandy-ul în frac, cu gulere înalte și ciorapi de mătase lavande; nu despre răsfățatul frivol al unui anumit public, ci despre acela pe care puțini îl cunosc și pe care și mai puțini îl bănuie, despre intelectualul rafinat, despre omul de teatru, al cărui bun simț și experiență îi îngăduie să vadă clar, să-și dea seama de realitate și să-și formeze convingeri nestrănutate pentru punerea în aplicare a căroră muncește aproape până la epuizare.

Contractele „Teatrului Mic” și „Fanasio” nu se datoresc unui capriciu sau unei preferințe frivole și comode ci tocmai acelor convingeri: războiul abia sfârșit urmările lui începeau să se întrevadă. Iancovescu a văzut, și-a dat seama și s'a pus pe lucru.

Orice spectacol are două laturi: una pur estetică cu o sferă riguroasă restrânsă și una... utilă cu o sferă destul de încăpătoare, ce cuprinde ca note noțiunile grație cărora acest cuvânt de „util” se poate alătura de acela de „teatru”. Într'un spectacol corect — și dacă piesa are cele două laturi — ambele laturi trebuie să fie egal de îngrijite. Sunt însă momente în cari — lăsând pe cea dintâi în extrema limită dincolo de care nu este îngăduit să se treacă fără a diminua calitatea spectacolului — se simte nevoia de a se insista până la exagerare chiar asupra celei de a doua și anume asupra laturei utile. Momente în cari teatrul trebuie să fie luminător, în cari să se aibă în vedere rolul de educator pe care-l împlineste străbătând cu o lumină fie și de oiaș bezna apăsătoare în care se sbat atâtea mentalități desorientate în urma transformării prea bruste.

Astăzi trecem prin astfel de momente și cred că numai este nimeni care să nu fie convins de importanța teatrului ca factor cultural. Prin teatru însă, marelui public nu are atâtea nevoe de cultură livrească, al cărei prim efect ar fi deșteptarea pedanteriei latente în orice om mediocre și pretențios tocmai pentru că mediocre, ci de cultură sufletească în cel mai larg sens al cuvântului.

Este un adevăr pe care-l poate certifica oricine a avut prilejul să se amestece printre publicul împeștriat și anonim, să prindă frânturi de conversații — savuroase de altfel — și să cunoască puțin mentalitatea acestui „mare public”. Nu rol de învățător să aibă teatrul, ci de educator și după ce acesta din urmă va fi împlinit, numai atunci se va putea vorbi de cultură estetică. A face întâi cultura inteligenței, lăsând la urmă pe aceea a sufletului — ca și cum aceasta ar veni dela sine — este a cădea într'o eroare foarte gravă.

Or ținând seamă de nevoia educației

sufletești, educației sociale a marelui public — care trebuie s'o recunoaștem este neînchipuit de redusă cel mai bun factor de îndreptare, care poate avea maximul de efect este teatrul de bulevard.

Pentru ce?

Tocmai pentru că el este atât de sever judecat și la noi mai sever ca ori unde; „teatru ușor” cum superb dar înduioșător îl numesc acei înamovibili uzurpatori ai subsolului câtorva cotidiene și cari își arogă titlul de „critici”. Să răspundă în mod demn acestui titlu, la noi nu sunt decât Ion Marin Sadoveanu, Camil Petrescu, Nae Ionescu, uneori Sevastos și atunci când are curajul sincerității Scarlat Froda. Restul inexistent.

Anul trecut cu prilejul unei astfel de reprezentări, un mare cotidian — mare doar prin numărul cititorilor — da o notă în chip de cronică a cărei concluzie era cam aceasta:

ION IANCOVESCU

„A reprezenta astăzi astfel de piese este o crimă. După perturbarea straturilor sociale, sdruncinarea conștiințelor, provocată de război, teatrul trebuie să aibă un rol etc, etc...”

Ei bine tocmai din cauza stărei pomenite de zisul cotidian teatrul ușor trebuie oferit marelui public și iată de ce:

A da piese „à thèse” ca „Faust” (căci Faust — partea I-a și a II-a reunite — este cea mai perfectă piesă cu tendință, cel mai frumos imn al muncii și totuși nici un critic nu a spus-o) sau studii psihologice de complexitatea lui „Hamlet” sau de rafinamentul „Heddei Gabler”, publicului amestecat ce frecventează teatrele de azi, înseamnă a-l ului, a-l face să plece fără nici o idee precisă, ci cu crâmpene de sentințe cabalistice.

Chiar piese mai „terre-à-terre”, în care ideea autorului e ușor de prins, piese însă de reală valoare, piese puternice, nu pot avea decât un minimum de efect.

Când se poate spune că o piesă are efect satisfăcător?

Atunci când ceva din sufletul acela care animă personajele trece peste rampă, plutește deasupra sălei, înfiorând ușor adâncul secret al simțirei fiecărui spectator, care evadează dintr'odată din el însuși; atunci când felul de a gândi, de a simți al autorului se întreveade din

ce în ce mai clar și tinde a deveni și acela al spectatorului; atunci când tot ce este superior în delicatețea sufletească a personajilor este înțeles de acest spectator care eșind din sala spectacolului involuntar simte în noapte răsunându-i în auz replicile cele mai caracteristice ce-i rămân întipărite în minte ca adevăruri incontestabile.

Poate o piesă serioasă să aibă acest efect asupra marelui public?

Nu!

Ori cât de vanitos e omul mărginit, omul care n'a avut încă prilejul să fie pus față în față cu el însuși sub influența unei sguideri externe, totuși își dă seama cel puțin în sinea lui, că e departe de acei ce se poartă sub ochii lui ca eroi. Dacă piesa le un îndemn spre mai bine, nu îl urmează căci ar însemna să sacrifice plăcerea, comoditatea ce-i procură răul în care se complace și un sacrificiu ori cât de mic ar fi, rămâne un sacrificiu deci ceva greu de obținut dela cineva. Un sacrificiu nu se face decât atunci când ești convins de utilitatea efectelor lui. Ori ținând seama de ideea preconceptută că ceace se petrece pe scenă este antipodul vieții reale, un burghes pentru nimic în lume n'ar consimți să urmeze îndemnul autorului căci el nu concepe ca ideile preconizate pe scenă să fie aplicabile în viață cu atât mai mult că piesa i se pare atât de departe de realitate, prin gravitatea ei însăși.

Din contră teatrul de bulevard e mult mai aproape de public, de viața obișnuită ce nu are nimic eroic — cel puțin în aparență — personajele de pe scenă se aseamănă perfect cu publicul care nu face eforturi pentru a înțelege, căci el socotește că nu a venit acolo decât să râdă și înțelegerea vine dela sine. Totul e glumă la început, totul pare ușor, neînsemnat. Însă puțin câte puțin, în dosul situațiilor hilariante, replicilor spirituale începe a se preciza un pic de gândire, ce ia formă distinctă, subliniată dintr'odată printr'o scenă foarte puternică în fond, foarte ușoară în aparență căci a fost adusă pe neanunțate în rețelele publicului a cărui emoție crește în mod subconștient. Nu sguideri evruse și austere cari trec peste publicul nepregătit ca o ploaie repede și scurtă de primăvară ce nu lasă nici o urmă, ci o emoție conștientă și simplă care se insinuează, pătrunde și rămâne.

Iată pentru ce este mai util teatrul de bulevard.

Evident nu orice comedie este bună, după cum nici orice dramă este reușită. Totul este să știi să alegi.

Și Iancovescu are arta alegerii.

Afară de unele excepții constituind scurte „relache-uri” în activitatea desăvârșirii programului său, piesele reprezentate la „Teatru Mic”, ascundeau sub rochița usoară înviorată de culorile vii ale glumei, idei și tendințe ce se întrevădeau dintr'odată foarte clar la o întarsătură de situație, minunat subliniate de Iancovescu care e neîntrecut în felul de a trece „du plaisant au severe”.

Din ultimi doi ani e destul să reamintim atât de fina „L'école des cocottes” — a cărei ultimă scenă e o discretă dar totuși energică lecție. — „Cusătoreasa din Luneville”, „Une étoile nouvelle” și mai cu seamă „Așa-i Simona” care s'a bucurat de o interpretare a cărei perfectă omogenitate nu am mai regăsit-o la nici una din reprezentațiile „Teatrului Mic”. Ritmul era atât de adecuat piesei, încât din fiecare replică, scenă cu scenă, se desprindea clar și perfect sezizabila ideea autorului.

Ardealul și problemele culturale

Politică și cultură

Ziarul „Tribuna” a luat ființă în zile încărcate de o atmosferă foarte grea. La Budapesta se inaugurase, în mod conștient și sistematic, politica de maghiarizare, care nu mai recunoștea „statul ungu” ca formațiune politică, a tuturor cetățenilor, ci transformase acest stat într-un simplu reprezentant al „ideei de stat maghiar”.

Lucrul acesta a fost considerat de români ca o utopie și în consecință combătut cu înverșunare. Războiul mondial a dat dreptate Românilor.

Maghiarii erau însă atât de orbiți de această utopie încât nu mai aveau simțul prevederii. „Ideea de stat maghiar” a fost obiectul principal de ciocnire între națiunea română și cea maghiară. Românii voiau să fie și erau de fapt cetățeni credincioși ai statului ungar, dar Maghiarii confundau această noțiune cu ideea nenorocită de-a transforma pe toți cetățenii în maghiari veritabili. Urmarea fatală a acestei utopii maghiare, care cuprinsese nu numai pe factorii responsabili ci și întreaga opinie publică maghiară, fu că guvernarea dela Budapesta își schimbă tactică politică și față de politica culturală a naționalităților din Ungaria, care fusese inaugurată sub mării și înțelegerii bărbați de stat ai Ungariei Ötvös și Deak. Astfel și manifestările culturale ale românilor ardeleni, făcute mai cu seamă sub egide și în cadrele „Astrei”, se resimțeau tot mai mult de influența politicii cu tendințe de maghiarizare.

Situația devenea astfel tot mai greu de suportat și în anul 1880, când „Asociațiunea transilvană pentru literatura română și cultura poporului român își ținuse congresul anual la Turda, câțiva congresiști fruntași s'au întrunit în casele lui dr. Ioan Rațiu, avocat, devenit mai târziu președinte al partidului național. Consfătuirea aceasta nu mai avea caracterul cultural, ci trecu cu totul în domeniul politic. De atunci toate congresele „Astrei” aveau în mod oficial și public caracterul unor preocupări curate culturale, dar în mod intim aceste congrese erau totodată și prilejuri binevenite de-a se discuta chestiunile politice dela ordinea zilei. Obiceiul acesta a trecut apoi și la întrunirile ce se făceau la sate, căci după terminarea părții oficiale, care era publică și numai culturală, oamenii mai de seamă din sat se

întruneau la „un pahar de vin” cu conferințarii veniți dela orașe și în această intimitate se „facea” politică. Cu timpul obiceiul acesta se generaliză la tot felul de întruniri publice, ca adunări de bănci, conferințe preoțești sau învățătorești, ș. a. În tot locul și cu toate ocaziunile la suprafață se făcea cultură, dar în intimitate se discuta politică.

Metoda aceasta a fost impusă de împrejurări, dar ea a dat roade foarte bune, căci în felul acesta s'a format la poporul român din Ardeal o unitate de vederi în toate chestiunile politice, fără de care grandioasele manifestări de care a dat dovezi strălucite acest popor nu s'ar fi putut produce.

Consfătuirea intimă dela Turda, unde s'au cercetat cauzele, care au provocat situația politică extrem de gravă a poporului român, și s'au căutat posibilitățile de îndreptare, a dus la ținerea primei conferințe naționale. Conferința aceasta s'a ținut la Sibiu în zilele de 12-14 Maiu 1881. Ea are o deosebită importanță pentru istoria politică a Ardealului, pentru că atunci s'a făcut începutul unei noi epoci în viața poporului român ardelen.

La această conferință, care și ca exterior a fost o impozantă manifestare, s'au făcut trei lucruri cu urmări însemnate:

1. S'a revizuit proqramul național stabilit pe câmpia libertății din Blaj în anul 1848.

2. S'a făcut unirea politică a tuturor românilor din Transilvania, Ungaria și Banat, cari până atunci luptau separat, în vederea unei lupte comune împotriva guvernelor dela Budapesta.

3. S'a decretat pasivitatea politică.

Dela adunarea națională din 1848 aceasta a fost prima afirmare politică în stil mare a românismului transilvănean și ea a produs un puternic val de ură și aluziune în toate straturile societății unghurești, care a și izbucnit cu toată furia, mai cu seamă la studențimea din Cluj, care s'a datat la cele mai grave și odioase insulte la adresa românilor. Nici chiar doamnele și domnișoarele române din Cluj nu erau scutite de bruscările acelei studențimi fanatizate de o presă judeo-maghiară, care nu putea de cât să câștige de pe urma unei astfel de atitudini. Luni de zile studențimea din

Cluj a cântat la toate ocaziunile un cântec trivial „O, tu, opincă puturoasă”

Purtarea studențimei din Cluj a revoltat adânc opinia publică românească. Ca o reacțiune, cu tendința de-a schimba pe-recla în renume, mai mulți fruntași din Sibiu au hotărât să înființeze o societate pentru cultivarea naționalismului sub numele de „Opinca română”. Statutele acestei societăți au și fost înaintate spre aprobare guvernului, care a refuzat însă să le aprobe. E interesant a cunoaște punctele principale în care se fixau scopul și mijloacele acestei societăți.

În § 2 se definea astfel scopul: „Scopul societății este susținerea, cultivarea și dezvoltarea prin mijloace legale și morale a naționalismului român în ținuturile locuite de români în imperiul austro-ungar”.

După cum se vede românii sibieni nu se gândeau numai la Transilvania, și Ungaria, ci se duceau cu gândul și la frații lor din Bucovina, ceea ce dovedește că ideea unității naționale era pe cale de generalizare.

În privința mijloacelor, cu cari s'ar putea realiza acest scop, autorii statutelor din chestiune ne dau un program, care nu și-a pierdut încă din actualitate nici chiar pentru zilele noastre. Iată ce spune § 3:

„Societatea și membrii ei vor stărui:

a) Ca în familiile și casele românești, atât la țară cât și prin orașe, să se vorbească, scrie și citească românește;

b) Să se cultive moravurile naționale românești, muzica, cântări, dansuri, serbări și alte datini și obiceiuri naționale românești;

c) Să se susțină și respective reintroduce portul național român, mai ales la populațiunea dela sate, pe unde s'a pierdut în cursul timpului.”

Iar în § 4: „Societatea și membrii ei vor ajuta și promova învățământul public românesc în școlile primare și medii:

a) prin înzestrarea de școli confesionale române, prin ajutorarea și înzestrarea acestora cu mijloace de învățământ;

b) prin prevederea școlărilor români dela orice școală publică cu cărți românești de școală și de lectură și prin înființarea de biblioteci școlare românești;

c) prin darea de ajutoare și burse spre creșterea de învățători și învățătoare pentru școlile primare române confesionale”.

Din acest program bogat de probleme culturale nu putea lipsi nici preocuparea politică, căci cultura și politica în Ardeal mergea pe acele vremuri mână în mână. Pentru aceea se spune la § 5:

„Spre salvarea față de orice amalgamizare a raselor române, societatea și membrii ei vor stărui, ca numele de familie a acelor români, cari susținându-și naționalitatea genetică eu nume neromâne, să se schimbe pe cale legală în nume românești”.

(Dispozițiunea aceasta, care e imperativă, e de-o actualitate atât de mare, încât ar trebui să fie reluată în programul unei societăți, care s'ar crea special spre acest scop).

Lupta politică între românism și maghiarism era însă cu totul inegală, fiindcă aceasta din urmă dispunea de multe mijloace, pe cari românii, nu puteau să le aibă. Mai mult s'a simțit însă lipsa unui organ de publicitate, care să apară cotidian și să fie în stare de-a riposta imediat tuturor atacurilor. Pentru aceea se lansase chiar la prima conferință națională dela Sibiu ideea înființării unui astfel de ziar.

În scopul acesta se constituie un consor-

Scena din ultimul act, în care Simone mărturisește lui André că își dă seama în mod obscur că s'a transformat, atitudinea aceea contrastând cu felul de exprimare, chipul ireproșabil în care d-na Marilena Bodescu (dealtfel a fost singura creație a sa în acest gen, meritând numele de creație) a nuanțat această situație alături de d. Iancovescu care parcă s'a întrecut pe el însuși, a fost un regal pentru acei ce au putut s'o înțeleagă.

Aceste piese au fost — comme de juste — acelea în contra cărora critica s'a ridicat mai vehement ca oricând. E curios ușurința cu care se trataează la noi un spectacol de „imoral”.

Îmi amintesc de revolta justificată a d-lui Nanu — al cărui puritanism mistic

este în deobște cunoscut — la ultima reprezentare a piesei „În familie” la care îl adusesse curiozitatea enormităților debitate pe contul ei.

— „E posibil oare — îmi spunea el — să fie critică atât de obtuză, cu atât de puțină libertate de apreciere, încât să țină drept imorală o piesă a cărei moralitate merge chiar până la naivitate.

Astfel de aprecieri sunt făcute să te desguste pentru totdeauna de teatru”.

Iancovescu însă nu s'a desgustat. Încredințat de importanța rolului ce avea să-l împlinească a perseverat pe drumurile apucate și perseverează încă spre cea mai mare bucurie a celor cari îl înțeleg.

GEORGES SEURAT

Hep!... hep!... hep!

„Nisipul din arenă, ireproșabil, e zburlit de copitele calului, care, alergând în jurul bordurii albe, poartă pe șoldurile lui rotunde și pline ca un fruct, piciorușele fine și silueta sprintenă a călăreții, cu fustanela ei de gaz involt și brațele fragede, subțiri și grațioase ca două tulpine de crin, în vijelie.

Hep!... hep!...

Domnul director, în haina lui neagră, cu crisantema la butonieră, frizura ca un șarpe uleios, pe frunte, patinează elegant cu ghetetele de lac, și biciul lui — vierme fantastic — se zvârcolește fără odihnă spre șoldurile calului, pocnind.

Hep!... hep!...

Un acrobat — ca un diavol — se rostogolește în salturi savante și caraghioase pe urma călăreții, îngrijorat zâmbitoare :

Hep!... hep!...

Un clown, cu nădragi multicolori și nutră tragic nevinovată, se demenează, în preajma acrobatului, grăbit și incurcă lume.

tiu, pentru înființarea unei societăți pe acțiuni sub firma „Ateneul român, institut tipografic”. Capitalul social era stabilit la 100.000 florini (peste 200 mii lei), împărțit în 1000 acțiuni a 100 fl. Scopul acestei societăți era „de a desvolta și în-avuși literatura română și a întemeia un ziar de zi, ca organ al partidului național român”.

Planul acesta n'a reușit însă, și anume din următorul motiv, pe care-l găsim expus în raportul comitetului central al partidului, citit în a doua conferință națională ținută în 1884 tot la Sibiu.

„Pe când însă comitetul delibera, spune raportul cu aceeași candoare ca și când ar vorbi de „pertractările” dela 1920—1926, alți bărbați particulari l-au prevenit, înființând deodată două asemenea ziare, cari ne fac bune servicii în cauza națională”.

Acești „bărbați particulari” erau tribuniști, cari făceau să apară la Sibiu „Tribuna”, iar la Brașov transformau „Gazeta Transilvaniei” din foaie săptămânală în ziar cotidian.

Ziarele acestea au devenit mai târziu organe oficiale ale partidului național român. „Tribuna” a succumbat în anul 1903 în urma grelelor pedepse în bani și temniță dictate de justiția magiară, dar și din cauza nepăsării și insuficienței în felul de redactare din ultimul timp al existenței ei. „Gazeta Transilvaniei” apare și acum, dar în condițiuni nedemne de trecutul ei.

În articolul viitor ne vom ocupa de evoluția presei ardelenice și vom arăta, că până la războiul în Ardeal nu se putea concepe politică fără cultură și cultură fără politică. Aceste două condițiuni erau adânc săpate în sufletul poporului de acolo. O comparație între trecut și prezent ar fi cu totul dezolantă.

ION BAILA

Cu fața lui de var și rânjetul în tristețe, alt clown susține, atent, un curcubeu de fular sub care, cal și călăreță, trec ca săgeți prin nour.

Etajați în staluri, balcoane și galerii — domni și doamne, în costumele epocii, cari astăzi ni se par bizare — au, în atitudinile lor ruguroase verticale, o expresiune de teamă extatică — și de adânc copilărească fericire...

Reprezentăția s'a terminat.

Cercul se goleşte de lume, oamenii de serviciu curăță și greblează arena frământată — și Georges Seurat, ieșind în piața băleului, mai întârzie prin preajmă, cu ochii încă vibrători de lumina interiorului și sufletul plin de o caldă prietenie pentru semenii aceia ai lui, fardați, trudiți și — în caraghiozlaşul lor aparent — eroici, fără vreve și fără știre.

În curând estrada circului, o clipă goală, e invadată de câțiva muzicanți cu instrumente țipătoare.

Domnul director, cu frizura ca un șarpe de catran pe frunte, în haina lui neagră și biciul, răsucit, sub braț, se preumblă, obosit și grav, aruncând — peste publicul curios, dar totuși indolent și neîncrezător, care așteaptă la marginea scării — priviri laolaltă arogante și rugătoare.

Acrobatul caraghios, care mai adinecure, în arenă, își răsucea trupul în salturi înfricoșate și diavolești, e singurul care, pe estradă, pare, din pricina machiajului ridicol — alegru, neobosit și întreprinzător.

El poruncește muzicii să tacă și, prin schime și expresii familiare, convinge publicul să urce scara, căci „muzica intră înăuntru și reprezentația începe, imediat...”

E târziu.

Georges Seurat, ca un copil cuminte, își îndreaptă trupul bolnav spre casă.

Pe cheul Scenei, — copăcei schingiuți de foame, oficioși de inghesuală și triști de dorul câmpului, își profilează rămușoarele anemice peste griurile noctambulești, în cari se bănuiesc, grașe, tăcute și reci, străvechile palate de pe celalt mal.

Cineva stă aplecat peste balustradă și privește în ape.

Stă acolo de multă vreme și privește incremenit — de parcă apele, cari lunecă sub el, nevăzute, în sușur greu învârlurate, l'ar chema în adâncuri cu glasuri vrăjite de sirenă.

Georges Seurat își urnește mai departe trupul bolnav — și din pieptul lui, o tuse seacă, asemeni unui ferăstrău pe sicriu, sună uscat în griul umed al nopții.

Ajuns în atelierul lui, unde miroase a mucigai — o lampă sărmană fume-gă, iluminând pereții coșcoviți și reumatici —, peste cari, ici colo, se vădesc, prinse în cuie, fragmente de pictură și crochiuri în carbune.

Nu poate adormi curând.

Impresiile de peste zi îl obsedează.

Ar vrea să le traducă pe pânză, dar n'are încă meseria necesară.

Bătrânii maestri, academici, ai Parisului îl sufocă.

Cei tineri, pe care el nu-i frecventează, — din timiditate, sau poate din mândrie — nu-l satisfac.

E, în ei, mai mult țipăt și frământare decât convingere și viziune nouă.

A auzit spuindu-i-se că, nu știu care anume pictor, a descoperit o tehnică, care va face școală.

O tehnică prin care e posibilă transcrierea, pe pânză, a jocurilor de lumină colorată.

Astfel tabloul nu va mai porni dela

desemn către culoare, ci, direct, dela pata colorată, dela impresiunea, de culoare, momentană, de pe retina.

— Evident — meditează Seurat — culoarea trăiește prin lumină. Soarele e un generator chromatic. Tabloul este fătul soarelui. Impresiile noastre vizuale — ca simple impresii — sunt, firește, bune călăuze pentru munca unui pictor, dar, numai cu impresii putem oare exprima întregul vizibil și invizibil? Pot oare traduce pe pânză, speculând numai lumina și culoarea — ceace sufletul meu cere, în afară de natura aparentă? Impresia de pe retina mea e provocată de realitatea materială. Încercând să traduc această „impresiune”, fac operă de copist. Spiritul meu e alungat din lucrare, sufletul meu constrâns să rămână spectator inactiv, față de imensa, tragica — și totuși poetică — privesc a omenirii contemporane. Ah!... or fi prea puțin lucru : o impresie ! Universul e o uriașă angrenare, cu aspecte multiple și neconținut noi. Universul nu e numai lumină și culoare. Universul e o forță organizată și adânc expresivă. Dar mai presus de toate, organizată. Nu putem realiza nimic temeinic, conduși numai de impresii fugitive. Opera noastră se cuvine construită, potrivit pildei creatorului, utilizând tot ceia ce-i poate asigura izbândă și trăinicie. Un tablou nu poate să joace ca un fluid — sau ca un sunet. Ridicat din materiale pozitive, tabloul urmează să fie construit pe temelii pozitive. Un tablou e o arhitectură. Contemplat de un individ l'psit de simplul culorilor, ori reprodus în gravură, tabloul trebuie să trăiască și să rămână grăitor și fără atributele lui coloristice. Elocvența unei pânze stă, în primul rând, în echilibrul și armonia masselor și liniilor lui. Și, totuși, Doamne!... culoarea rămâne singurul mijloc de expresiune al pictorului — iar lumina, elementul care intensifică, variază, modelează, și spiritualizează culoarea... Dar, într'un tablou, culoarea și lumina, nu pot fi, și ele, științificește organizate, deoarece optica are și ea legile ei nestrămutate, cărora în lipsă de orice altă experiență, trebuie — mai întâi — să ne conformăm? Pictura, ca orice îndeletnicire omenească înaltă poate ea desprețui rezultatele cercetărilor științifice?...

Multă lume a crezut că divizionismul — (metodă eminentă științifică), a urmat după cum părea și firesc — impresionismului, metodă aproape exclusiv instinctuală, deși, ușor influențat de ultimile cercetări ale opticianilor, asupra spectrului solar.

Contemporan cu impresionistii, Georges Seurat a lucrat independent de ei și, aproape fără să cunoască, amănunțit, metodele lor, a determinat (prin cercetări detaliate și eforturi supra omenești, — la care se mai adăoga o superioară sensibilitate și o incontestabilă distincțiune intelectuală) — curentul denumit divizionist, care, logic, trebuia să urmeze impresionismului.

Firește, cercetătorul acesta, care în 1891, moare, deabea la vârsta de 32 de ani, — a fost, în tot timpul vieții lui, dacă nu aproape, un disprețuit, în orice caz un ignorat.

De după războiul cel mare — mai ales — critica și amatorii au dubiuit, în opera lui, elementele de nestrămutată valoare tehnică și de originalitate în viziune, și... l-au reclamat posterității.

Astăzi tablourile lui se reîntorc din America, răscumpărate cu sume fabuloase de către Statul francez — iar Luvrul, muzeul nemuritorilor din toate epocile și de pe întreg globul, i-a deschis

Cronica muzicală

PREMIERA „REGELE YSULUI“ la Opera Română

Direcțiunea Operei române manifestă o aprigă dorință de a se scutura de ponusul repertoriului învechit. Anchilozat în aceeași regie roasă de rugina străvechiei moșteniri rutinare, zădărnicit ca posibilități dramatice de aceeași confuzie permanentă a rolului muzicii în teatrul de operă, acest repertoriu nu pare hotărât pentru alt rost, de cât spre a sluji ca ambianță muzicală pentru desfășurarea capacității vocale a soliștilor. Reauzim de când am început a asculta muzică, același „Rigoletto“, cu aceeași coriști improvizate în curteni și halebardieri cari dansează menuetul, cu grațiile lui „Pastolache“ al ursarului nostru, sau cari în „Bărbierul“, făcând pe „sonatori“, bandă de muzicanți, sunt mai grivuliți ca o ceată de copii colindători la Moș Ajun. Iar ca decor „Sala magnifica nel palazzo Ducale“, bunăoară, este aceeași chembrică pe care-am pomenit-o, după care se cojește, ca de pe un zid igrasios, vâpșeaua evocatoare a d'buirilor teatrului nostru muzical. Opera română încearcă a se smulge acestor vestigii ale începuturilor. Dificultățile reorganizării ca operă de stat, abia acum i-au îngăduit să atace o piesă nouă, necunoscută încă pe scena noastră lirică, nebuținând, deci, să ne dea premiera de săptămâna trecută. **Regele Ysului**, muzica de Edouard Lalo, poemul de Edouard Blau.

Formal, primuma repertoriului la care ține cu tot dinadinsul noua direcțiune, este clar relevată și satisfăcută;—satisfăcută în parte, de sigur. Dacă și de rapt, este mai greu de susținut. Căci ne scapă, în primul rând, criteriul de selecțiune, adoptat de direcțiune în fixarea repertoriului. Este unul istoric? Este gustul public? Sau este a cel al unei școli naționale? Niciun punct de vedere din aceste trei, nu pledează pentru înscrierea în repertoriul Operei Române a Regelui Ysului. Proprietăți stilistice, particulare și caracteristice, care să așeze opera lui Lalo într'un loc aparte în evoluția muzicii dramatice, nu se descoper în Regele Ysului. Nici deosebite probleme de tehnică teatrală, sau muzicală nu se văd rezolvate în opera lui Lalo. Este incontestabil, o lucrare care nu poate fi așezată la același nivel de experiență a „lelelor“ lui Puccini, înscenată la Opera română, anul trecut. Socotim, totuși, că același criteriu, impresiuni și reminiscențe de prin teatrele de operă din Apus, au presidat și la alegerea operei lui Lalo. Nu este cel mai nimerit criteriu. Nu este, în tot cazul, cel pe care trebuie să-l ținem în vedere, instituțiile de cultură muzicală ale statului. Și considerat din acest punct de privire al culturii muzicale, repertoriul „Operei Române“ nu poate fi întocmit după amintirea și nici după impresiunile personale ale nimănui. Jocul de

ușile, în pragul căroră, profesorii și criticii oficiali, au înmărmurit cu mintea clăpăugă, aiuriți de nedumerire.

N. N. TONITZA

N.A. Intr'unul din numerile viitoare vom încerca să stabilim amănunțit — pentru cetitorii cari vor fi ignorând — deosebirea tehnică dintre impresionism și divisionism, așa de adeseori confundate, chiar de către specialiștii paletei și ai criticii cotidiene.

a introduce în repertoriul Operei române sau în programele Filarmonicii lucrări care privesc experiența personală a oricui, primejduiește ceiace statul are datoria să organizeze sistematic: cultura muzicală a poporului. Astfel socotind lucrurile, Regele Ysului este introdus în repertoriu nu apărând ca o necesitate, ci ca un capriciu pe care rar și-l îngăduie chiar cele două instituții fruntașe ale teatrului muzical francez: l'opéra și l'opéra-comique.

Să nu tăgăduim însă o risipă de bunăvoință, de cheltuielă bănească și de energie, de grije și ambiție ca să se ofere ceva revoluționar de nou. Prima oară se profilează la Opera română intențiile clare ale unui regisor. Nu te învoiești cu tot ce face d. Pavel, este posibil. Va trebui să mărturisești însă că domnia-sa este conștient de ce face, chiar când violentează prescripțiunile partiturii, fie în decor, fie în mișcarea materialului uman. Numai cam monoton apare spectacolul, din pricina tendinței de unitate, urmărită cu atențiune de d. Pavel. Contestabile sunt apoi îngrămădirile de personal și chiar de decoruri cum e în actul al doilea, tabloul al doilea. Partitura indică: „Une plaines immenses. A l'horizon la silhouette de la ville d'Ys. A droite une antique chapelle“. Ingrămădirile din acest tablou cu întunecul specific dramelor wagneriene, cu Mylio ca un Siegfried, acuză și mai evident influența maestrului dela Bayreuth, de care caută să-l scuture critica franceză pe Lalo. Distins gust și bine păstrat în decorațiuni și în costume. Ar fi fost de dorit totuși mai mult relief rustic în „munta bretonă“ — așa a vrut-o Lalo — din primul tablou al actului al treilea, în care, și d. Apostolescu, rămâne, și în ațitudine și în cânt, un Lohengrin, chiar când cântă minunata aubade: Vainement ma bien aimée. În care apoi d-na Babici mecanizează delicioasa melodie populară (Chanson de la Mariée), răpindu-i tocmai frăgezimea ei primitivă. Dar, să nu intrăm în amănunțim. Spectacolul este, așa cum am spus, cu multă îngrijire pus la punct.

Coruri destul de bine dresate în mers, isbutite ca ansamblu în dosul scenei. Orchestra sub conducerea d-lui Massini, bine stăpănită, dar prea desechilibrată atunci când alăturile, după buna tradiție franceză, fac muzică rășboinică. La a doua reprezentație, d. Alfred Alexandrescu a ținut bagheta, atenuând pe-alocurea și temperând elanul marțial al alăturilor. Șovăitoare ca și în rolul Antoniei, al cântăreței suferinde de piept din „Povestirile lui Hoffmann“, a apărut d-na Babici, care, pe lângă răceala ce dă rolului — în loc de candoare inocentă, mai păstrează aceleași defecte de pronunție românească. Cu puteri suficiente, dramatice și muzicale, deși rolurile sunt lipsite de vână dramatică și de contraste în economia piesei, au interpretat d-na Snegina și d. Ațanasiu pe cele două spirite negre ale operei, iar d. Apostolescu, amply ca voce, rămâne încă nedumerit asupra rolului lui Mylio. Stângăciile balletului nupțial vor fi înlăturate cu vremea și nici nu se vor mai înghesuși perechile, (alese tocmai pentru a arăta o ideală armonie a gesturilor și mișcărilor), în neorânduiala și nesiguranța care nu poate fi tolerată specialiștilor coregrafici, Regele d-lui Folescu hieratic și cu caldă și generoasă voce.

GEORGE DIACU

PREA MULT MOLNAR

De ce această năvală la teatrele particulare, de a juca des cât mai des, piesa de Molnar?

A părut cumva directorilor, că piesele lui Molnar ispitesc publicul? Publicul a reacționat însă.

Au crezut directorii, că în piesele lui Molnar sunt roluri cari să dea izbânzi unor artiști? Și aceasta s'a dovedit, că a fost o iluzie. Mai ales după reprezentăția „Moarei roșii“ la teatrul Regina Maria.

Sau poate au socotit unii directori de scenă, că au prilejul să apropie cât mai mult teatrul de cinematograful, la adăpostul pieselor, de trucuri dramatice, ale lui Molnar?

Poate. Dar publicul n'a fost câștigat și strădaniile au fost aproape iluzorii.

SCHIMBAREA DELA NAȚIONAL

Direcția teatrului Național a fost încredințată, ziaristului și incidental deputatului Alex. Al. Hodoș.

Chemarea unui ziarist la un post de așa de mare răspundere, e desigur pentru breasla noastră o măgulire. În ceasuri grele, pentru unele instituții a început și la noi să se facă apel la ziaristi, la priceperea lor, la repede lor hotărâre și la puțințele lor de a examina în cât mai scurt timp și nevoile instituției și necesarele îndrumări imediate.

Chemarea lui Hodoș să conducă teatrul Național, mă bucură, fiindcă îl socotesc demn să-și îndeplinească și cu inteligență și cu energie și cu hotărâre, îndatoririle.

Din prima zi, a și început să revizuiască valorile neutilizate ale teatrului.

Îi doresc din toată inima, tenacitate.

*

Al. Hodoș a înlocuit pe Ion Minulescu, care avusese o temporară delegație la direcția teatrului Național.

Cred, că dacă ar fi fost mai multă, mai sinceră și mai leală prietenie, în jurul lui Minulescu, el ar fi putut să facă unele lucruri foarte bune.

Direcția lui însă a fost considerată ca un provizorat, — dintr'o zi într'alta — și nici el nu s'a înfipt la munca necesară de îndreptare, dar nici ceilalți n'au sărit să-i dea camaradesc sprijin.

B. C.

Cinematograful

CINEMA CAPITOL „Le Vertige“ cu Jacques Catelain. Un film corect. Te înțrebi foarte mirat de ce nu te lasă inima să îi dai un calificativ mai generos? Subiectul nu este într'atât de banal ca să se confunde în cenușul atâtor filme văzute, și apoi montarea e din toate punctele remarcabilă. Poate că fără această montare nu ai fi putut da nici măcar, — destul de ferocele calificative de corect interesante, foarte interesante aplicații, ale artei decorative super moderne, inteligent realizate de Marcel Lherbier. Interpretarea și ea cu aproximație corectă. Jacques Catelain e o cutie cu ciudate surprize, când plăcute când neplăcute.

P. I.

RASSEGNA CULTURALE

ultimul număr al excelentei publicații „Rassegna Culturale”, cel mai bun organ de pagandă românească pentru Italia, care a sub îngrijirea „Fundației Principele Carol”, d. Apostol Culea tipărește un admirabil bine documentat studiu asupra „culturei ulare în România”.

Extragem din acest articol pasagiul de mai jos — atât de interesant prin bogăția de date, prin învățământului primar și răspândirii literaturii în straturile mai largi ale populației țării:

Învățământul primar în România se predă în număr de 18.000 școli primare, de către un număr didactic care numără 36.598 de membri. Aceasta e încă prea puțin pentru cele 17 milioane de locuitori ai Regatului.

În prezent acum câțiva timp, durata acestui învățământ era de patru ani. Noua lege de organizare a învățământului popular, intrată de curând în vigoare, cere pentru formarea de bază a tuturor cetățenilor români, cel puțin șapte ani de învățământ obligatoriu, din ultimii ani pregătirii practice și umării către agricultură, industrie și comerț, după cerințele mediului. Cursurile pentru adulți sunt obligatorii și durează de la 4 la un an pe an; pentru analfabeți, trei ani. În anul trecut au fost școli pentru a învăța să scrie sau să citească 800.000 de auditori.

În vederea îndrumării oficiale a culturii populare, ministerul instrucțiunii publice are la dispoziție o instituție autonomă: Casa școlilor și culturii populare. Aceasta a organizat biblioteci populare, cicluri de conferințe, sărbători populare și puse bazele asociațiilor agricole.

Casa școlilor a înzestrat până azi 14.279 biblioteci populare și școlare cu câte cel puțin 150 de volume fiecare. Acordă sprijinul financiar material la 520 de societăți culturale și 10 de căminuri culturale.

Într-un interval de 25 de ani a tipărit 1.512.337 volume populare și 535.620 volume pentru educarea tinerilor (teatru pentru școlari și popular). În afară de editura sa, Casa școlilor cumpără și în mediul, pentru circa o jumătate de milion de diferite publicații pentru bibliotecile populare. Subvenționează în afară de aceasta multe „industrialități casnice”, prin care se deservesc patrimoniul artei naționale. Ține la dispoziție un serviciu cinematografic, care procură filme de proiecție pentru cultura populară; desfășoară se folosesc de conferințieri ambulanți și de profesori, care desfășoară o viață extra-școlară, cu caracter cultural”. În departe, autorul articolului arată activitatea pe tărâmul cultural al ministerului muncii care anul trecut a dat 7176 volume pentru muncitorii și al ministerului cultelor și artelor, care a cumpărat în ultimii ani 400 de volume pentru bibliotecile care dețin.

foarte largă atenție acordă d. Culea, autorului populare, societății „Astra”, „Liga culturii”, „Caselor Naționale” și „Fundației Principele Carol”, a căror activitate este urdită în toate manifestările lor.

Revista mai cuprinde sintetice studii asupra literaturii literare și teatrale, obiective și pe lângă folosirea străinilor care ar vrea să cunoască.

Se menționează articolul despre pictorul românesc.

DE MAX ȘI PITOEFF

André Ronvevre, desenatorul, pictorul, eseistul și care continuă, în „Œuvres de France”, după Maurice Boissier și Henri Béraud, cronică dramatică, vorbind de un spectacol cu Pitoeff (în Sardanapale) următoarea fuzie: „Cu voință sau nu, d. Pitoeff reamintește, în mod cu totul particular, pe De Max, compatriotul său. El joacă obișnuit și uniformă sa morbidă un rol care i se potrivește de minime genului său”.

CONTIMPORANUL

Nunărul V. (70), din Noembrie, aduce un articol al d-lui T. Argeze: „Limbile”, din care extragem, pentru adevărul pe cât de simplu, pe atât de poetic formulat, următoarele:

Atâta timp cât ceri tutum, te bărbieresti și umbli cu trăsura, noțiunea nu greșește. Eroarea începe abia acolo unde limbile devin literare, în cărți, în Babel, adică exact în locul unde limbile se despărțesc. Scriitorii francezi de pildă, cei remarcabili, sunt semnați, de pildă, pentru excelența limbii francezești pe care o pun în cărți.

De fapt, niciunul din bunii scriitori francezi nu scrie francezește, fiecare — afară de scriitorii curgători, de scriitori-cișmele — scrie o limbă particulară. Această limbă nu e idiomul, nici vocabularul; este o limbă strict personală, e limba inteligenței sau a geniului, dacă preferați.

Ceace face că cinci scriitori străini pot fi mai apropiați în limba lor, în aparență străină, de cât alți cinci scriitori naționali și contemporani. Nimeni nu ar fi în stare să susțină că doi paraleli, ca Remy de Gourmont și ca d. René Bazin, au scris vreodată aceeași limbă, cu toate că verbele avoir și être mișună în ei deopotrivă.

Rostul artistic, se pare, al scriitorului este să denatureze și să complice limba la infinit, în așa fel, ar părea, în cât într-un moment culminant al vieții intelectuale, fiecare cuvânt dintr-o limbă oarecare, să reflecteze, să evoce, să înlocuiască toate celelalte cuvinte, perindate prin cadrul lui, ca peisagiul schimbător și fugace în cuprinsul succesiv al unui geam de tren...

Limba e un metru elastic, divizat în cuvinte, cu care poți măsura întinderea odăii sau distanța dintre stele, fără să-i muți capetele și numai trăgând opus de amândouă. Într-un cuvânt poate să încapă mult mai mult decât învăța Academia; atârnă de arhitect. Într-o limbă zac sute și mii de limbi și diferența esențială dintre asemenea limbi e infinit mai pronunțată decât chiar aceea dintre două limbi naționale.

Când nu știm nici o vorbă englezească, am ascultat timp de două ore, cu viu interes, un conferențiar englez, pe care l-am înțeles. Nu l-am înțeles în ceea ce era, vulgar vorbind, limba engleză ci în limba particulară a învățatului englez. Rezonanța ideilor lui, timbrul intelectului, corespundeau cu ecurile ascultătorului ignorant și figurile geometrice ale unuia se suprapuneau exact peste schemele latente ale sensibilităților intelectuale ale celuilalt. Este de crezut că intelectul se comportă, în analogie cu electricitatea ca un curent primar față de curentul secundar, care se iese numai prin vecinătate și afinități, în bobinele de electromagneți. Și este probabil că mintea, talentul, geniul sunt electricități deosebite și la voltage deosebite și că între scriitori se petrec asemănările și deosebirile, pur de potențial sau intensitate ca între bateriile uscate de buzunar, becurile de 25 lumini și curenții de înaltă frecvență.

ROMANELE LUI PANAIT ISTRATI

În *Mercure de France*, dela 1 Noembrie, criticul romanelor, d. John Charpentier, continuă să refere asupra romanelor exotice și coloniale din literatura franceză. Reproducem rândurile în care vorbește despre romanele lui Panait Istrati:

Haiducii, de Panait Istrati. Este o epopee, de bună seamă, și cu un caracter de surprinzătoare nouitate, aceea pe care o compune d. Panait Istrati, ale cărui două dintre lucrări: *Kyra Kyralina* și *Moș Anghel*, au fost primite cu o admirație aproape unanimă. Aceste „povești ale lui Adrian Zugravul” amintesc, de fapt, rapsodia omerică, sagalele și geste. Fără să meargă de fel spre o imitare, din pricina aerului primitiv pe care li l-a imprimat inspirația populară din care au ieșit sau care le-a brănit cu seva ei puternică. Deoarece, de bună

seamă, d. Panait Istrati, care a răscălit îndelung prin țările balcanice, n'a inventat pe de-a-tregul poveștile pe care le pune în gura personajilor sale și pe care imaginația sa le îmbogățește cu detalii brutale, pe care le colorează cu o prodigialitate bizantină.

Haiducii săi nu sunt atât bandiți cât revoltați, niște outlaw, ca și tovarășii lui Robin Hood, eroul independenței saxone. De altfel se și vede, din al doilea volum, pe care-l publică astăzi (*Domnita de Snagov*) cum se degajă un sentiment național din tumultoasa evocare legendară pe care o face. Astfel, opera d-lui Panait Istrati se înalță, chiar de pe acum, ca un monument desăvârșit, de o impresionantă frumusețe compozițională și pe care, fără exagerare o putem pune în rangul aceluia care ilustrează literatura cea mai veche. Ea ne oferă savoarea-i sălbatecă și din fericire neobișnuită într-o epocă de civilizație așa de înaintată, ca a noastră.

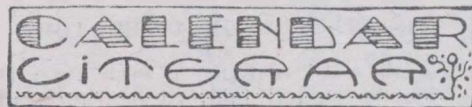
CERCUL „SBURATORUL”

În ședința de Duminică 7 c., d. F. Aderca și-a citit penultima năvelă din seria „Grădinariilor”.

D. G. Ciprian a citit actele 3 și 4 din comedia sa originală „Mărtoaga lui Chirică”. Actorul, fatalmente s'a confundat de data aceasta mai bine ca oricând cu rolurile interpretate.

S-au citit reușite traduceri din Petrarca și Leopardi precum și poezii originale de C. Stelian, Șt. V. Ionescu și C. Baltazar.

Au asistat: d-na și d. E. Lovinescu, d-rele Cella și Bebs Delavrancea, Sanda Movilă, M. Nicolau, Sarina Pas și d-nii Pompiliu Constantinescu, G. Nichița, Anton Holban, I. Valerian, etc.

14 Noembrie, 1848: S'a născut în Cernăuți Zamfir C. Arbore.

1873: Apare în București gazeta „**Olțul**” condusă de Alexandru Macedonski.

15 Noembrie, 1845: S'a născut în Ghindăuani, județul Neamț, filosoful Vasile Conta.

1872: S'a născut în Bârlad, poetul G. Tutoveanu.

1886: Apare în București „**Revista bibliografică**”, condusă de Ion C. Yuga.

1905: Apare la Galați „**Curentul nou**”, revistă literară, condusă de H. Sanielevici.

16 Noembrie, 1852: Moare la Palermo, în Italia, istoricul N. Bălcescu.

1862: Titu Maiorescu a fost numit profesor la Universitatea din Iași.

1867: C. Stăncescu a vorbit la Ateneul Român despre „**Cum se critică operele de artă**”.

1885: Apare în București ziarul „**E-poca**”, condus de Gr. G. Peucescu, Barbu Șt. Delavrancea, N. Filipescu, Alexandru Vlahuță, etc.

1887: Apare în Craiova revista „**Amicul libertății**”, condusă de Traian Demetrescu.

17 Noembrie, 1888: A murit d-rul I. Cibac.

A murit la Florența scriitoarea Dora d'Istria.

1891: Apare „**Veselia**”, în editura ziarului „Universul”.

1906: Apare în București, ziarul politic și literar „**Patria**”, condus de Virgil Arion.

18 Noembrie, 1883: A murit în Paris juristul Vasile Boerescu.

1909: A murit istoricul ardelen Augustin Bunea.

19 Noembrie, 1867: V. A. Urechidă a vorbit la Ateneul Român, despre „**Satira, Satirici români, Cantemir, Dăscălescu, Gr. Alexandrescu, Bălăcescu, Hellade, etc.**”.

E C O U R I

REDACTIONALE

□ Continuarea „Micului tratat de estetică” al d-lui F. Aderca nu apare, dintr-o eroare tehnică, în numărul de față.

SCRIITORII

□ Cu numărul de față „Universul Literar” începe publicarea unei întregi serii de poezii datorite d-lui Dragoș, Protopopescu, care își reia în chipul acesta, după o lungă tăcere, contactul cu literatura beletristică.

D-sa are gata pentru tipar un volum care pe lângă inedite va conține și poeziile publicate în ultimii șase ani de zile, sub nume propriu sau sub pseudonimul Dinu Lance, în „Viața Românească”, „Cugetul Românesc”, „Gândirea” și „Sburătorul Literar”.

□ D. Ion Ojog pune sub tipar în editura „Semănătorul” din Arad, un volum de poezii : „Pridvoare”.

□ D. P. Igiroșanu, a prezentat teatrului „Fantasio” o comedie : A fost odată o oglindă.

□ În cursul luni Noembrie va apare al doilea volum din „Istoria literaturii contemporane” de d. Eugen Lovinescu, tratând „Evoluția criticii literare”.

□ În curând apare sub îngrijirea d-lui Ramiro Ortiz, în editura „Cartea Românească” a doua parte din „Divina Comedie”, — Purgatoriul — tradusă de Gh. Coșbuc.

INSTITUTUL DE LITERATURA

Ziarele au înregistrat o veste, merită să bucare pe toți iubitorii de literatură și mai ales de critică decentă.

În ultima ședință a Senatului Universitar d. profesor O. Densușianu a cerut, Senatul a aprobat și d. ministru I. Petrovici și-a însușit — pare-se — desființarea institutului de literatură al d-lui Mihail Dragomirescu.

Operația, e drept, a cam întârziat. Important e să nu mai întârzie și mai ales să fie radicală. Nu ne pricem în ale chirurgiei. Am auzit că sarcomul se reconstitue, totuși, poate că o cauterizare abilă ar izbuti să neutralizeze această excrescență universitară de pe urma căreia literile române s'au ales cu o serioasă afecțiune : CONFUZIA ESTETICA POST-BELICA.

EXPOZIȚII

□ Paul Verona : Ateneul Român : sălile V și VI (fostă Pinacoteca statului). Deschisă de la 1—25 Noembrie.

ARHITECTURA BUCUREȘTIILOR

D. Marcel Iancu a fost fericit inspirat, numind arhitectura de astăzi a Bucureștilor, o arhitectură de accidente. Cuvintele d-sale au ponderea stigmatului și curajul manifestului :

Accidente sunt chiar și regulamentele, cari „organizează” construcția fiindcă nu există răspundere nici orientare.

Accidente sunt nenorocitele raporturi dintre piața Lahovari și Academia de Comerț precum este accident și dosul industrial și fantomatic al acelei construcții văzute din aceeași piață.

Accident, arhitectura reconstruită a gării de Nord, accident dacă în mijlocul cărei Victoriei cu aspect de bălci cresc în fiecare zi alte stiluri.

Accidente sunt și surprize necunoscute în analele construcției orașelor, întâlnirea dușmănoasă și oribilă a celor două institute de cultură superioară : Școala de arhitectură și Universitatea.

Accidente sunt însă și școala de arhitectură (arhaică?) și universitatea (modernistă?).

Accident este și distrugerea vechei universități, un ultim vestigiu de artă și bun simț al Capitalei.

Accident este și așa numitul stil românesc. Dacă vreodată călătorilor străini Bucureștii s'au înfățișat sub o formă simpatică, azi ei vor pleca cu amintirea unui oraș de bălci, unul conglomerat fără armonie, fără ordine, fără stil și fără suflet.

Unde sunt edilii noștri? Dar a cui poate fi răspunderea în cetatea hasardului și a nepăsării? Soarta desorientării domină.

Numărul e complectat cu poezii, fan-tezii și critică de : I. G. Costin, Ion Barbu, Ion Vinea, Al. O. Teodoreanu, Romulus Dianu, Sergiu Dan, etc.

REVISTE

Sburătorul

Numărul de după vacanță (IV. 5 Noembrie) al revistei d-lui E. Lovinescu se deschide cu un fragment din „Evoluția Criticii literare”, al doilea volum din Istoria literaturii române contemporane, al d-lui E. Lovinescu.

E vorba de estetica integrală „a d-lui Mihail Dragomirescu. Cu o logică strânsă și de bonhomie periculoasă, d. Lovinescu analizează efectele estetice integrale a d-lui Mihail Dragomirescu. E un model de satiră critică. Din lipsă de spațiu vom reproduce încheerea :

„Contestând teoria kantiană a lipsei de universalitate obiectivă a judecăților estetice, d. Dragomirescu susține că din momentul aplicării condițiilor Estetice integrale a d-sale, universalitatea judecății estetice din subiectivă de se pare că e, devine obiectivă, ca și judecățile științifice : „frumosul este tot atât de universal și obiectiv, neschimbător și adevărat, ca și adevărul”. Uitând însă mai pe urmă universalitatea obiectivă a judecăților estetice, d. Dragomirescu pune totuși fundamentul judecății estetice în gust. „Și cine n'are gust, zadarnic va cunoaște toate principiile estetice din lume. Cu ele și numai cu ele, mai cu seamă când e vorba de o aplicațiune superficială, putem oricând arăta ca frumos cecece nu e frumos de loc și cecece este o simplă imitație fără valoare ca o adevărată creație. Din acest punct de vedere nimic nu e mai sec și mai rebarbativ decât o aplicare de principii fără fundamentul gustului. Și în acest caz, firește, e preferabil să ai gust fără principii, decât principii fără gust”. Cum gustul nu-i o valoare fixă ci o mutație, de o valoare strict individuală, construcția estetice d-lui Dragomirescu clădită pe un fundament atât de instabil, nu poate avea, așa dar, o valoare științifică.

În restul sumarului literatură selectă și critică subscriu : G. Brăescu, H. Papadat Bengescu, Gh. Nichita, Camil Baltazar, Ion Barbu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, etc.

SOCIETATEA DE MÂINE

Studioasa revistă clujană în care au văzut lumina tiparului atâtea importante contribuții în domeniul sociologiei apli-

cate, aduce cu ultimul număr (III, 44 Octombrie) o bucurie mai mult cetitlor săi : Un supliment literar de 8 pag. în care se publică versuri, traduceri probleme literare sau culturale.

Reținem pentru simplitatea și esteticitatea d'iscretă, poema d-lui Emil Isac.

Într'un articol : „Credința strămoșă și cultura națională în Basarabia” Ion Băilă pledează judicios pentru înființarea facultății de teologie la Chișinău.

„Clujul și-a recăpătat un caracter românesc nu prin procesele verbale dela școală și dela poliție, ci prin vorba vârstnicului școlar sburdalnic care se firmă impetuos ori unde, Astfel și Clujul ar căpăta mai curând un aspect românesc dacă am avea acolo câteva școli superioare. Incepuțul trebuie făcut tot cu facultatea teologică, fiindcă elementul de bază al renașterii Basarabiei trebuie să fie biserica ortodoxă. Educația religioasă a poporului basarabean trebuie să fie făcută treptat și cu trecere bine chibzuită dela starea de azi, care e aproape identică cu bigotismul, la starea de emanație care ce-o avem în celelalte regiuni țării.

Având în vedere acest lucru creștinismul ca primele generații de teologi basarabeni ar corespunde mai bine misiunii locale, dacă și-ar face pregătirea în țară mai apropiat de sufletul lor decât la universitatea din Iași, despre care distins profesor a spus că este cea mai antireligioasă. În timp de câțiva ani facultatea teologică din Chișinău ar putea deveni un adevărat focar de cultură religioasă și națională, luând locul ce l'avea în lumea ortodoxă facultatea de teologie din Chiev.

Nu trebuie să uităm nici înjurarea că dincolo de Nistru băntuie învățătura lui Antichrist, căreia trebuie să-i opunem un puternic val de apărare prin întărirea credinței strămoșești în cea mai eximă provincie românească.

RASPUNSURI

□ O. PAPANICOLA, Tg.-Mureș : scarea dv. a trezit în inima noastră curiozitate de adâncă simpatie. Revista n'am primit-o. Poate că ne-o puteți trimite, din nou, pe adresa redactorilor str. Brezoianu, 9.

ERATA

În articolul + Ion Ciorănescu din numărul precedent, pag. 14 coloana 2 rândul 31 vedeam în loc de vedeau rândul 35, văd în loc de răd.

CARTI PRIMITE

DACIA TRAIANA. Calendar pe anul 1927, (redactat de Horia Petrescu), tip. „Dacia Traiană”, Sibiu 1926.

Dr. GH. PREDA : Nicolae Petra-Petru (Moșul), un amic al poporului (buletinul 45 al dep. Sibiu al „Asociațiunii Sibiului” Sibiu 1926.

CAROL DRIMER : Biblia Ester (Pentateh) trad. din ebraică cu un studiu, Iași 1926, lei 20.

Redactor PERPESSICIUS